

Södertörns Högskola
Institutionen för Språk & Kultur
141 89 Huddinge

UNDER YTAN –

En etnologisk studie av nio transpersoners berättelser
om vardagsverklighet i ett könsdikotomt samhälle.

Uppsats för fördjupningskurs, 10p
Etnologi med inriktning mot Europa
Vårterminen 2005
Signe Bremer
Handledare: Anna Hagborg

ABSTRACT

Syftet med denna studie har varit att belysa situationen för transpersoner i det svenska samhället, med fokus på hur normer om manligt och kvinnligt framstår i mina informanternas berättelser om deras vardagsverklighet. Materialet består av nio djupintervjuer med transpersoner inom grupperna transvestism, transgenderism, transexualism och intergenderism.

Utgången har visat på att en avgörande faktor i informanternas liv är huruvida de bedöms utifrån kulturella föreställningar om autencitet kopplat till kategorierna man/manligt och kvinna/kvinnligt. Flertalet informanter vittnar om osynlighet som en påtaglig problematik i vardagsverkligheten. Vilket är följden av omgivningens ständiga betraktande av ytan som den enda sanningen. Materialet har utöver detta visat på HBT- och RFSL- "världen" dels som ett alternativt rum för ickenormativa identiteter, och dels som en del av en verklighet där dominerande förståelser av manligt och kvinnligt på olika vis konstituerar verkligheten.

Nyckelord: Transpersoner, vardagsverklighet, diskurs, manligt/kvinnligt, könsidentitet, kroppen

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING.....	sid.1
1.1 <i>Bakgrund</i>	1
1.2 <i>Syfte</i>	2
1.3 <i>Teoretiska utgångspunkter</i>	3
1.4 <i>Material och metod</i>	9
1.5 <i>Källkritisk diskussion</i>	10
1.6 <i>Tidigare forskning</i>	12
2. IDENTITETER I SKUGGAN AV DIKOTOMIN MANLIGT/KVINNLIGT.....	14
2.1 <i>Med kroppen i blickfånget</i>	14
2.2 <i>Öppningar & sprickor</i>	21
2.3 <i>Individer på resa i dikotomins gränsmarker</i>	23
3. BERÄTTELSE OM AUTENCITET.....	28
3.1 <i>En alternativt verklighet?</i>	28
3.2 <i>Dolda liv</i>	34
3.3 <i>Identitet med konsekvenser</i>	37

4. AVSLUTNING.....	41
5. KÄLLOR OCH LITTERATUR.....	45
6. BILAGOR	

1. INLEDNING

1.1 *Bakgrund*

I denna studie intresserar jag mig för livssituationen för de individer som i samhället ryms inom paraplybegreppet transpersoner. Mitt intresse ligger framförallt i hur de som transpersoner i vardagsverkligheten på olika sätt ständigt tvingas att förhålla sig till, och brottas med de i samhället djupt rotade förståelserna av kategorierna man/manligt och kvinna/kvinnligt.

I ett sammanfattande kompendium utifrån ett seminarium för Diskrimineringskommittén om transpersoner och diskriminering (Diskrimineringskommittén, 20050308) arrangerat i samarbete mellan Riksdagens HBT-Grupp, RFSL och transvestitföreningen FPE-S beskrivs transpersoner på följande vis:

”Transpersoner är en paraplyterm som omfattar alla individer vars könsidentitet och/eller könsuttryck tidvis eller alltid skiljer sig från normen för det kön som registrerats för dem vid födseln. Lite enklare uttryckt kan man säga att det handlar om människor som av andra inte uppfattas som ”riktiga” män eller kvinnor. Att transperson är en paraplyterm betyder att det finns olika sätt att vara transperson på. Begreppen och definitionerna är många, problematiken och livssituationerna olika. Den sexuella läggningen har varken med könsidentitet eller med könsuttryck att göra. Transpersoner är sannolikt hetero-, homo- och bisexuella i lika stor utsträckning som den övriga befolkningen” (Ibid.).

Transpersoner är en del av det så kallade HBT-samhället, vilket står för homosexuella, bisexuella och transpersoner. Det är en grupp människor som under en längre tid haft en marginell position på den identitetspolitiska agendan. En agenda där individer vars identiteter är förankrade i sexualitet, etnicitet och nationalitet har fått företräde till offentlighetens mikrofoner och arenor. Transpersoner är vidare en sårbar grupp människor som i kraft av ett avvikande från dominerande förståelser av kategorierna man/manligt och kvinna/kvinnligt löper risk för diskriminering, hot och våld. Trots detta står majoriteten transpersoner utanför ett lagstiftat och samhälleligt skydd. Exempelvis utesluts transpersoner ur den diskrimineringslagstiftning som kan kopplas till andra minoriteter i samhället som exempelvis homo- och bisexuella individer. Vidare inbegrips inte transpersoner i den svenska lagen om hets mot folkgrupp, detta beroende av att den svenska lagen inte erkänner könsidentitet eller könsuttryck som markör för en specifik folkgrupp i den bemärkelsen som lagstiftningen avser i detta fall (www.rfsl.se).

Dessa individer är människor som det svenska majoritetssamhället inte vet särskilt mycket om, med undantag från sensationsartade inslag inom olika mediala verksamheter. De representationer av transpersoner som figurerar i samhället kopplas i huvudsak till transexualism, transvestism och dragqueens med betoning på MtF (vilket avser män till kvinnor). Detta innebär följaktligen att en stor grupp transpersoner hamnar i skymundan; begreppet rymmer många olika identiteter, varav identiteter kopplat till FtM (kvinnor till män) ofta helt glöms bort. Transpersoner kan därför ses som en grupp människor vars tillvaro i stor utsträckning är osynliga.

I studien figurerar identiteter kopplat till transgenderism, transvestism, transexualism och intergender; vilket innebär att ett flertal identiteter utesluts. Jag vill påpeka att avsikten med studien på intet sätt är att ge en fullständig bild av verkligheten för människor av den problematik de medverkande informanterna befinner sig i, studien belyser några aspekter i den problemställning jag valt att koncentrera min undersökning på och utgör således en av många representationer av transpersoner.

1.2 Syfte

Syftet med denna studie är att belysa situationen för transpersoner i det svenska samhället, med fokus på hur normer om manligt och kvinnligt framstår i informanternas berättelser om deras vardagsverklighet.

För att besvara syftet används följande frågeställningar; Vilka sociala positioner skapar dominerande förståelser av kategorierna manligt/kvinnligt åt människor som på olika vis befinner sig i kategoriernas gråzoner? I vilken mån kan transpersoner ses som medskapare av en alternativ förståelseram för kategorierna manligt och kvinnligt? Vilka konsekvenser har dominerande förståelser av kategorierna manligt/kvinnligt i förlängningen för transpersoners vardagsverklighet?

1.3 Teoretiska utgångspunkter

Diskursanalytisk teori

Diskursanalytikerns ambition ligger i att problematisera och analysera det språkliga mönster vi människor följer när vi agerar inom olika sociala domäner. Ett diskursanalytiskt synsätt på verkligheten innebär att alla verkligheter ses som diskursiva skapelser. Man kan således inte tala om någon som helst bakomliggande sanning, och verkligheten går aldrig helt att urskilja från de diskurser som den är en del av. En central poäng är därför att söka påvisa och demonstrera att tingens ordning som idag verkar falla naturligt och givet för en viss grupp människor i ett viss kulturellt system kunde ha varit annorlunda.

Jag kommer att använda mig av diskursbegreppet utifrån följande definition:

”One (or more) particular, internally coherent set(s) of values and orientations, which is/are held to be normative, persuasive or simply unexceptional within specific groups or movements, which guides practical action, but which is configured around and through a finite set of claims, statements or accounts, amounting to a stance or (particular) worldview” (Coupland & Gwyn, 2003. s.6).

Diskurser utgör en slags förståelseram för det vi människor känner, gör, tycker... etc. vidare skapar diskurser alltid olika legitimeringstekniker för att kunna framstå som sanna och naturliga för oss. Dessa grundläggande förståelseramar har som konsekvens att de möjliggör och omöjliggör vissa sätt att vara människa.

Två grundläggande element i detta vårt språkliga mönster är *”the Signifier”* och *”the Signified”*, dvs. det betecknande och det betecknade. I studien kommer jag fokusera relationen mellan dessa, och vidare undersöka vilka konsekvenser detta har för informanternas liv. Två andra grundläggande element viktiga för diskursanalysen är lingvisten Ferdinand de Saussures begrepp. *Langue*, vilket syftar på själva språkstrukturen och dess grammatik; och *Parole*, vilket avser den faktiska språkanvändningen via ord och handling. Dessa begrepp utgör tillsammans en språklig struktur med avgörande konsekvenser för varseblivningen av vår omvärld, där språket ligger som ett ofrånkomligt filter mellan vår perception och verkligheten (Neumann, 2003, s.18, 19). Avgörande för vad som i en diskurs ges tonen av naturligt respektive onaturligt, normalt respektive onormalt är *representationer*, i detta fall seglivade representationer av manligt och kvinnligt. Representation avser tanken att språket och kategorierna alltid står mellan oss och verkligheten, med andra ord utgör representationer socialt reproducerade modeller. Dessa

modeller resulterar i att vissa *diskurspositioner* skapas; Med diskursposition menas en position inom en diskurs som inte enbart bärs upp av enskilda individer, vilken har en viss varaktighet och tröghet inom en viss diskurs. Diskurser genererar även *subjektspositioner*, vilket avser den process där språket konstituerar en viss social position för individen och som därmed gör henne till ett subjekt (Neumann, 2003). Dessa förståelseramar producerar vidare vissa praktiker, vilka fungerar som upprätthållande strategier av de påstått normala och naturliga representationer som figurerar inom dess gränser. Med *diskursiva praktiker* menas de handlingssätt som diskursen genererar, vilka producerar tolkning och agens och som har blivit allmänt accepterade och rutiniserade. Exempelvis kan avvikelser från det till synes normala och naturliga leda till särskilda sanktioner, detta för att "rädda" normaliteten från krackelering i och med att en avvikelse tydliggör temporäriteten och historiciteten hos våra egna meningssystem.

Förutom de grundläggande diskursanalytiska begreppen jag behandlat i ovanstående text kommer jag att använda mig av den diskurspsykologiska inriktningen i analysen. Inom diskurspsykologin läggs fokus på särskilda fall av språkbruk i faktiska sociala samspel och man tar i hög grad avstånd från idén om diskurser som helt och till fullo verklighetskonstituerande och ordnande för mänsklig existens och agens (Jørgensen & Phillips, 1999. s.15):

"...syftet är snarare att undersöka hur människor strategiskt använder de förehavande diskurserna till att framställa sig själva och världen på bestämda sätt i social interaktion, och vilka sociala konsekvenser de får" (Ibid. s.15).

Diskurspsykologin lägger stor vikt vid enskilda individers diskursiva hantering av vardagssituationer, därav relevansen för denna studie. Blickfånget läggs på hur diskurser konstrueras och omformas i vardagens praktiker. De sätt genom vilka vi skapar mening i vardagen ses som en produkt av historiskt och kulturellt specifika meningssystem och världsbilder. Dessa meningssystem och föreställningar konstrueras och vidmakthålls via socialt samspel mellan människor i vardagen. Som problematisering och nyansering av diskursbegreppet för Wetherell och Potter fram begreppet tolkningsrepertoar¹; på så vis vill man rikta ljuset på diskurser som flexibla resurser i socialt samspel vilka verkar som sociala praktiker. Genom att fokusera socialt samspel och diskursiva praktiker i vardagen vill diskurspsykologin belysa hur människors verklighetsuppfattningar formuleras för att bemöta alternativa modeller.

¹ "Med tolkningsrepertoar menar vi den uppsättning begrepp, beskrivningar och sätt att tala som i stort sett kan skiljas från varandra och som ofta finns samlade kring metaforer eller livfulla bilder. Varje repertoar ger resurser som människor kan använda för att konstruera versioner av verkligheten" (Ibid. s.114).

Vidare vill man analysera de praktiker genom vilka vissa tolkningsrepertoarer framställs som sanna och andra inte. Utöver detta diskuteras diskursers ideologiska dimension; där ideologi definieras som "diskurser som kategoriserar världen på ett sådant sätt som bidrar till att legitimera och bevara sociala mönster" (Ibid.s.115). Syftet är att bedöma diskursers ideologiska dimension via deras verkan och konsekvens, detta för att påvisa hur konsekvensen av vissa diskurser blir att vissa människors intressen gynnas på bekostnad av andras (Ibid.s.115, 116).

En fråga som väcks i detta sammanhang är huruvida det överhuvudtaget existerar diskurser som inte har en inneboende ideologisk dimension. Vidare kan man se kritiskt på betoningen av diskurser som resurser, vilket implicerar en föreställning om diskurser som något människor aktivt kan välja att använda sig av i vardagen. Genom att lyfta in element från den kritiska diskursanalysen ämnar jag att se på diskurser som både konstituerande och konstituerade. Med betoning dels på diskursbegreppet, och dels på begreppet tolkningsrepertoar, vill jag peka på diskurser som praktiker genom vilken förändring är möjlig, samtidigt som dessa praktiker i grunden förstås som socialt och historiskt situerade. Denna dialektik återfinns även i den kritiska diskursanalysens syn på hegemoni², där hegemoni ses som ett ostabilt tillstånd under ständig förhandling och omförhandling. Poängen med att lyfta in denna diskussion är att peka på kapaciteten och potentialen till motstånd mot rådande hegemoniska sätt att definiera verkligheten. Via detta dialektiska synsätt ämnar jag både ge större dignitet åt individuell handlingskraft i vardagen, likaväl som jag vill betona diskursens verklighetskonstituerande effekter, och således understryka att de i allra högsta grad omöjliggör och möjliggör vissa sätt att vara människa.

Främlingen

I studien vill jag bland annat undersöka vilka sociala positioner dominerande förståelser av kategorierna manligt/kvinnligt skapar åt transpersoner. En tänkbar social position vore den som *Främling* vilken kännetecknas av ambivalenta signaler till omgivningen:

"Den osäkerhet som omger oss fokuseras på fruktan för den personliga tryggheten; detta förstärks i sin tur av den ambivalenta, oförutsägbara, främlingsgestalten" (Bauman, 2000. s.114).

² "Hegemoni är inte bara dominans utan en förhandlingsprocess vari man skapar betydelsekonsensus. De konkurrerande elementens existens bär fröet till motstånd, eftersom de element som ifrågasätter de dominerande betydelsena förser människor med resurser till motstånd. Hegemonin är därmed aldrig stabil utan skiftande och ofullbordad, och konsensus är alltid bara en gradfråga – en motsägelsefull och instabil jämvikt" (Ibid. s.80).

Transproblematiken handlar i många avseenden om att betraktas och betrakta sig själv i termer av främlingskap. Vilket kan ses som en följd av att dikotomierna manligt/kvinnligt och man/kvinna framställer identiteter utanför eller mellan kategoriernas gränser som omöjliga. Transpersonen kan på olika vis ses som "både och", "varken eller" inom ramen för det i majoritetssamhället vedertagna och socialt accepterade sättet att uttrycka och uppleva kön³ (jfr. Thörn).

På samma gång som dikotomin är beroende av främlingen innebär främlingen ett problem och ett hot. Främlingen innebär dels ett synliggörande och utmanande av socialt vedertagna och accepterade gränser, dels som denne statuerar exempel för vad som befinner sig utanför gränserna för det accepterade. Främlingen kan således betraktas som både en potentiell vän och fiende⁴ (jfr. Edenheim), likaväl som främlingen också är varken vän eller fiende. Huvudpoängen ligger dock i ambivalensen, det vill säga ovetskapen om vilket fack främlingen bör placeras eller vill placera sig i⁵ (jfr Bertilsdotter). Denna problematik resulterar i att det skapas olika praktiker för att handskas med främlingen. Rädslan för ambivalensen kan därför ses som ett utfall av människors behov av en fast och stabil tillvaro.

Autencitet

Autencitet är ett begrepp som på många sätt präglar uppsatsen. Autencitet i detta sammanhang ses i relation till en i samhället djupt förankrad bild av ett föreställt korrekt och "naturligt" sätt att erfaras och gestalta könsidentitet och/eller könsidentitetsuttryck⁶ (jfr. Gustavsson). Denna autencitet vill jag påstå är under ständig omförhandling och förhandling. Jag ser alltså inte autencitet i relation till genusordningen och dikotomin manligt/kvinnligt som något statiskt, utan som en historisk och kulturell förankrad process där autencitet står i relation till en viss kulturs

³ Håkan Thörn beskriver främlingen som en person med status av både och, varken eller i förhållande till den nationella identiteten. Vid en omskrivning av detta till könsidentitet snarare än nationell identitet anser jag att man kommer nära den problematik som kan kopplas till transpersoner (Thörn, 2002. s.106).

⁴ Sara Edenheim diskuterar den snarlika termen monster, vilket åsyftar en ickedikotomi med både bekräftande och avvikande krafter i relation till normen. Denna problematik förtydligas vidare med begreppet abjektion, vilket är en ständigt aktuell process i alla människors liv som inträffar var gång vi konfronteras med någon/något som inte innesluts i kategorin "Vi" men heller inte till fullo i "de Andra". Monster kan således betecknas som hemlösa, detta som följd av svårigheterna med att passa in i fasta och ordnade kategorier (Edenheim, 2003. s.73-76).

⁵ "Hotet som främlingen utgör är att han hör till det odefinierbara, som inte kan inordnas inom en binär dikotomi. Han motstår och rubbar en dikotom ordning utan att för den skull skapa en ny ordning genom att låta sig definieras som en tredje kategori" (Bertilsdotter, 2003. s. 264).

⁶ Lotten Gustavsson diskuterar kring vikten av autencitet i sin avhandling om medeltidsveckan på Gotland. I avhandlingen avser autencitet visserligen en koppling till framförallt bilden av en föreställt korrekt återgiven medeltida historicitet, dock anser jag att man kan föra in genusordningen i detta resonemang och istället tala om en autencitet i relation till en i samhället djupt förankrad bild av ett föreställt korrekt och "naturligt" sätt att uppfatta och gestalta könsidentitet och/eller könsidentitetsuttryck (Gustavsson, 2002).

och ett visst samhälles bild av ett föreställt korrekt och "naturligt" sätt att erfara och gestalta könsidentitet och/eller könsidentitetsuttryck.

I sin avhandling ser Lotten Gustavsson på gaturummet som en form av offentlig och öppen scen på vilken det sker komplexa möten och krockar mellan människor utifrån framförallt en föreställning om vad som är och inte är autentiskt (Gustavsson, 2002. s.161):

"Allt som iscensätts på denna blir också föremål för offentlig bedömning i termer av bristande eller befintlig autencitet" (Ibid. s.161)

Jag vill påstå att det går att se på det offentliga samhällsrummet utifrån samma synsätt. Det offentliga rummet utgör på många sätt en öppen scen där människor ständigt agerar och bedöms utifrån normer, i detta fall djupt rotade förståelser av kategorierna man/manligt och kvinna/kvinnligt. I uppsatsen kommer jag att diskutera kring detta genom att exempelvis undersöka huruvida transpersoner potentiellt sett granskas av å ena sidan omgivningens blickar och å andra sidan den egna blicken, utifrån just termer av befintlig eller obefintlig autencitet i relation till kategorierna kvinna/kvinnligt och man/manligt. Det är även tänkbart att befintlig eller obefintlig autencitet är avgörande för vilken social position en viss individ tilldelas.

Judith Butler & Performativitet

Identitet är ett centralt begrepp i studien, vilket i huvudsak avser könsidentitet. Identitet i den bemärkelse jag åsyftar betonar inte ett fixerat och statiskt formulerat "Jag" eller "Vi", där identitet får beteckna en slags faststående kärna vilken individen eller gruppen alltid kan luta sig tillbaka på. I uppsatsen kommer jag att använda en socialkonstruktivistisk tolkning av begreppet identitet. Det betyder att kategorier som exempelvis manligt/kvinnligt, hetero-/homosexuellt är kulturellt konstruerade tankemodeller. Dessa kategorier existerar inte som oberoende och statiskt förankrade modeller utan "görs" hela tiden, och som de tankemodeller de är fungerar de som mallar för människors ständiga gestaltande via dem (Elvin-Nowak & Thomsson, 2003, s.23).

Judith Butler är en högaktuell teoretiker i dessa sammanhang. Identitet hänger här tätt samman med performativitet och diskurs. Performativitet enligt Butler är betoningen av identitet som ett "görande", vilket avser en ständigt pågående process i alla människors liv. Det är således meningslöst att tala om något avslutat och om färdiga resultat, blickpunkten läggs istället på hur människor via sociala praktiker aktivt skapar sociala kategorier så som exempelvis kön/genus, sexualitet, etnicitet...etc. Individer har med andra ord inte någon stabil essens. Betoningen ligger

istället på verkligheten som en temporär och kulturell skapelse, vilket medvetandegör det faktum att verkligheten så som den idag ter sig kunde ha varit annorlunda. De sanningar vi idag ser som givna ses därför som produkter av historiskt förankrade kulturella och sociala processer. Butler ser könsidentiteter som installerade genom ständiga imitationer; där stabiliteten å ena sidan utgörs av den ständigt upprepade imitationen samtidigt som det å andra sidan ryms en förändringspotential, till följd av att imitationen aldrig kan göras exakt likadan varje gång. Könsidentitet i denna betydelse kan alltså imiteras/spelas rätt eller fel utifrån det socialt accepterade och vedertagna sättet att imitera könsidentitet. Genom att förankra normen för hur könsidentitet bör imiteras/spelas i den stora massan skapas garanti för normernas upprätthållning och cementering (Rosenberg, 2005. s.14-17)

Butler för vidare in begreppet subversiv performativitet, vilket blir relevant i transgendersammanhang. Begreppet syftar på hur identiteter på olika vis kan parodiera den normativa måttstocken för imitation och iscensättning av könsidentitet. Som exempel på identiteter som på olika vis kan anses utgöra en subversiv performativitet tar Butler upp transpersoner. Genom att parodiera det påstått "korrekta" sättet att "göra" kön visar den subversiva performativiteten på normers temporäritet och brist på ett föreställt naturligt ursprung (Ibid. s.14-17). Att tala om informanterna utifrån begreppet subversiv performativitet kan kritiseras, i och med en antydning till att jag skulle bortse från att det faktiskt handlar om högst aktuella känslor i informanternas liv. Jag vill påpeka att avsikten med begreppet inte är att bortse från personerna bakom transidentiteten, och på så vis peka på subversiviteten som en medveten handling vilken informanterna självmant väljer att iscensätta. Med subversiviteten vill jag istället peka på en av flera viktiga dimensioner som kan kopplas till informanternas sätt att uttrycka och uppleva könsidentitet.

Butler skriver:

" I denna mening är heterosexuella identiteters verklighet performativt konstituerad genom en imitation som ger sig ut för att vara ursprunget till och grunden för alla imitationer. (...) Just därför att detta misslyckas, och ändå strävar efter att lyckas, drivs det heterosexuella identitetsprojektet in i en ändlös återupprepning av sig självt. (...) Med andra ord är obligatoriska, heterosexuella identiteter, dessa ontologiskt konsoliderade skenbilder av "man" och "kvinna", teatraliskt producerade effekter som poserar som grunderna, ursprunget och den normativa måttstocken för det verkliga" (Ibid. s.72,73).

Butlers teori om könsidentitet som en form av performativt iscensatt skådespel blir i allra högsta grad relevant i studien. Den dominerande diskursen om manligt och kvinnligt utgör en normativ mall för hur människor "bör" iscensätta och uppleva könsidentitet och/eller könsidentitetsuttryck för att inte riskera att tilldelas negativt laddade sociala positioner.

1.4 *Material & Metod*

Det empiriska underlaget för studien utgörs av djupintervjuer med nio transpersoner med olika bakgrund och åldrar. Åldrarna på de medverkande löper från nitton till femtiosex år och samtliga bor i storstäder, mindre städer eller på landsbygden i södra Sverige. De olika grupper av transpersoner som figurerar i denna studie relateras till intergender, transexualism, transvestism och transgenderism; varav tre personer är FtM, tre stycken MtF⁷ och en person befinner sig både inom intergender och FtM transvestism. I texten kommer jag att referera till specifika identiteter/grupper inom paraplybegreppet transpersoner via följande förkortningar: TV-transvestism, TS-transexualism, TG-transgenderism och IG-intergender. Förklaringar till de olika identiteterna aktuella i denna studie ges i en bifogad ordlista i uppsatsens slut.

Urvalet av informanter har skett med hjälp av snöbollsmetod. Det enda kriterium jag använt mig av i sökandet efter informanter har varit att de medverkande identifierar sig som någon av de grupper som löper under paraplybegreppet transpersoner. Via en kontaktperson på RFSL, som förmedlades till mig via en vän, fick jag direkt tillträde till fältet. Denna kontaktperson vidarebefordrade därefter studiens syfte och fokus till personer som kunde tänkas vara intresserade av att medverka. De personer som sedan valt att medverka i studien har själva hört av sig till mig, de har alltså själva tagit ställning till en medverkan. Jag har därefter under resans gång fått nya kontakter. Tre av de medverkande informanterna har även önskat läsa igenom de avsnitt i uppsatsen där de personligen figurerar innan slutgiltigt manus har skickats in. Alla informanter går under fingerade namn. Mitt intresse ligger inte i enskilda och namngivna personers berättelser, intresset ligger istället i informanternas berättelser om den situation de befinner sig i.

Intervjuerna har en semistrukturerad form, det vill säga att jag har utgått från en del färdigformulerade frågor för att under intervjuens gång ha ställt relevanta följdfrågor. Varje intervju har pågått i minst nittio minuter, varav de längsta i drygt 120 minuter. Åtta av intervjuerna är gjorda mellan fyra ögon varav den nionde gjordes via telefon. Platserna för intervjuerna har varierat. Fyra tog plats i de medverkandes hem, en i mitt föräldrahem och de resterande tre gjordes i andra mer eller mindre avskilda lokaler. Intervjuerna har således ägt rum på platser som skapar förutsättningar för en någorlunda avskild och bekväm samtalsmiljö. Alla intervjuer har spelats in och därefter transkriberats i mån av tid. I vissa fall har intervjuerna även pågått i mer förtroliga samtal utan bandspelaren på, exempelvis har jag ätit lunch med fem av de medverkande och samtalen vid bordet kretsade då mycket kring just transpolitiska frågor och

⁷ Med FtM menar jag "female to male" och med MtF menar jag "male to female".

teman. Att lägga fram en bandspelare vid dessa tillfällen skulle helt enkelt inte ha varit passande eller etiskt korrekt. Tillvägagångssättet vid genomgång av intervjuerna har varit att jag först lyssnat igenom alla intervjuer, för att under tiden transkribera utvalda delar som varit av särskild vikt för studiens syfte och frågeställningar. När intervjuцитat används i den löpande texten är dessa redigerade så lite som möjligt. Redigeringen gäller sådana delar som gör citaten lättare att läsa. Nedskrivet talspråk har många gånger en svårtillgänglig karaktär, och direkt talspråk i citaten riskerar att framställa informanterna på ett sätt som inte gör dem rättvisa. Intervjuцитaten är numrerade, detta för att underlätta eventuell hänvisning till tidigare citat i den löpande texten.

Frågeunderlaget har inte anpassats till de olika kategorier transpersoner som medverkar, detta trots att problematiken skiljer sig mellan de olika grupper som de medverkande informanterna tillhör. Frågeunderlag har således utgått från generella teman där jag i intervjusituationen istället uppmärksammat på följdfrågor som givetvis har skilt sig åt beroende på de identiteter som har varit aktuella. Utöver frågeunderlaget och spontana följdfrågor har jag även använt mig av citat från Erica Zanders bok "*TransActions*" (Zander, 2003) som reflektionsgrund och språngbräda i samtalen, vilket i vissa fall visat sig vara ett fruktbart sätt att föra samtalen vidare och sätta fingret på aktuella teman. Jag har valt att redovisa aktuella citat och frågeunderlag som bilagor för att på så vis öka insynen i den process och den "resa" som denna uppsats är ett resultat av.

1.5 Källkritisk diskussion

En av de faktorer som kan tänkas påverka analysen är karaktären på det insamlade materialet. Vid analysen har jag på olika vis fått brottas med ett mycket spretigt och stort material. De berättelser jag har fått ta del av karaktäriseras av ett komplext och till viss del motsägelsefullt innehåll, och är vidare berättelser från människor med olika problematiker och som på intet sätt kan ses som en heterogen social grupp med gemensamma mål och intressen. Jag har vidare insett att jag via denna studie endast kan skrapa lite på ytan av en mängd olika grupper och identiteter. Att utgå från begreppet transpersoner kan därför i sig kritiseras, detta på grund av att jag i analysen till viss del buntar samman en grupp människor som annars inte betraktar sig själva som en helhet. Jag anser dock att det finns en fruktbarhet i detta. Studien kan ses som en ingång i ett fält som inom såväl svensk som internationell forskning ännu har mycket att ge, för att på så vis lyfta fram områden för vidare forskning. Genom att utgå från transpersoner som en komplex och heterogen helhet vill jag belysa situationen och vardagsverkligheten för människor som trots

heterogeniteten har det gemensamt att de på olika vis uttrycker och upplever identiteter som i många avseenden spränger gränserna för dominerande förståelser av manligt och kvinnligt.

En annan faktor som påverkar studien är min egen position. Genom ett reflexivt förhållningssätt till min egen position och den kunskap jag ämnar producera via denna studie kan jag bringa en ökad dimension av respektfullhet och ödmjukhet till forskningsprocessen. Detta innebär en ökad medvetenhet om att jag som d-student, med den maktposition det alltid innebär att ställa sig över och analysera ett insamlat material, är en del av den moderna vetenskapliga kunskapsdiskursen där det existerar vissa riktlinjer för hur kunskap bör framställas och se ut för att den skall ges legitimitet och giltighet. Med min studie vill jag titta närmare på livssituationen för människor som i samhället redan har en mycket utsatt position. Jag bör därför akta mig för att via studien bli ytterligare en i ledet att reproducera och generera negativt laddade representationer om transpersoner, och på så vis bli en del av den maktstruktur jag vill studera.

Studien påverkas inte enbart utifrån min roll som d-student och kunskapsproducerare. Jag är en förhållandevis ung kvinnlig student med ganska liten kunskap om den miljö och den situation som informanterna befinner sig i. Diskursen om manligt/kvinnligt är en ständigt aktuell struktur i såväl informanternas verklighet som min egen verklighet. Jag är således både en del av den verklighet jag vill studera samtidigt som jag är utanförstående i relation till själva transproblematiken. En positiv följd av detta skulle kunna vara att informanterna troligtvis inte förutsätter att jag sitter inne med en stor kunskap om ämnet, och därmed talar på ett lättillgängligt och förklarande sätt. Det är sannolikt att informanterna skulle berätta historien om sig själva på ett annat vis om jag själv hade befunnit mig i en liknande situation och själv varit en transperson. Huruvida detta sedan skulle ha en negativ eller positiv inverkan går inte att säga, men det är en ofrånkomlig faktor som på olika vis har påverkat interaktionen mellan mig och informanterna i intervjusituationen.

Majoriteten av informanterna har varit och är idag aktiva i transpolitiska sammanhang. De utsagor som jag fått ta del av är på intet sätt uttryck för en verklighet och problematik som informanterna aldrig har talat kring förut. Utsagorna blir istället referat från något som informanterna av olika anledningar har tvingats att reflektera över många gånger i sina liv, samt även låtit åtskilliga andra ta del av både i vardagliga möten och genom medial kommunikation. Könsidentitet och diskussionen kring manligt/kvinnligt är i viss mån ämnen som informanterna har blivit experter på att tala om, vilket har skänkt en viss akademisk prägel på intervjuerna. Tänkbart är att detta påverkar studien på så sätt att informanterna redan vid intervjun sätter in sig själva och sin situation i teoretiska perspektiv och använder ett akademiskt färgat språk för att berätta historien om sig själva. En följd av detta skulle kunna vara att de vid intervjuerna levererar

en berättelse redan analyserad och tolkad utifrån egenhändigt valda teoretiska perspektiv, vilket vidare resulterar i en uppsats starkt färgad av informanternas egna analyser.

Ytterligare en avgörande faktor i utfallet av analysen är det att majoriteten av informanterna är människor som i hög grad har landat i sina identiteter och som har en längre period bakom sig som aktiva inom RFSL. Det är högst sannolikt att utfallet på studien skulle blivit annorlunda om de merverkande informanterna hade varit transpersoner i en annan fas av sina liv, samt om de befunnit sig mer utanför RFSL-organisationen och det etablerade svenska HBT-samhället. Informanterna vittnar i sina berättelser om en form av identitetsmässig mognadsprocess som har tagit olika lång tid från person till person. Hade jag mött dem i ett annat stadium av denna process är det troligt att samtalen hade präglats av en annan stämning och där orden ännu inte inordnats som mer eller mindre fasta beståndsdelar i deras berättelser om sig själva.

1.6 Tidigare forskning

I forskningen om könsidentitet är den huvudsakliga inspirationskällan Judith Butler, professor i retorik och litteraturvetenskap. Butlers idéer har haft stort inflytande inom feministisk teori och ses framförallt som en frontfigur inom den feministiska utknoppningen "Queerstudies". Resonemangen kan sammanfattas med begreppen genealogi och performativitet. Genealogi syftar på tanken om att begrepp som exempelvis kvinna, man, hetero- och homosexualitet inte är fast och fixa kategorier utan istället produkter av historiska, kulturella och samhällseliga processer. Genom att härleda begrepp bak i tiden söker genealogin spåra hur begrepp ständigt skapas, omformuleras och fylls på med nya innebörder. Performativitet syftar på tolkningen av kön som ett verb, ett görande ständigt aktuellt i varje människas liv (Rosenberg, 2005. s.8, 9).

Viviane K. Namaste, professor i "semiotics", erbjuder en kritik riktad till den forskningstradition som bland annat Judith Butler är en del av. I "*Invisible Lives: The erasure of Transsexual and Transgendered People*" (Namaste, 2000) beskriver Namaste forskningen om transpersoner i första hand som en forskning till för forskningssamhället, snarare än för de människor som utgör studiernas forskningsobjekt. Under de senaste åren har framförallt queerfältet kännetecknats av en explosion av texter kring transpersoner, kön och performans. Detta är dock texter som visat föga intresse för de individer som lever och identifierar sig själva som någon utav de undergrupper som ingår i paraplybegreppet transpersoner. Namaste menar vidare att forskningen om transexualism och transgenderism fokus på medicin och psykiatri fungerar som kontroll av ett visst socialt fenomen. Frågor som identifierats som viktiga har

begränsats till medicinska och psykiatriska institutioner och därmed bortsett från den komplexitet som präglar transpersoners liv och kroppar. Följden av denna problematik är därför att transpersoners liv i hög grad är osynliggjorda (Ibid. s.9, 35). Namaste förespråkar istället en forskning med fokus på de faktiska personerna och livet bakom benämningarna, med fäste i vardagsverkligheten. Hon menar vidare att teoretiker som exempelvis Butler är institutionellt självblinda. Genom att enbart fokusera på produktiv makt istället för det vardagliga livet bortser man från hur transpersoner skapas i olika institutionella, sociala, ekonomiska och historiska sammanhang. Mycket av forskningen kring transpersoner har således ignorerat den egna rollen i ett teoretiskt producerande av transpersoner som objekt i den akademiska kunskapsdiskursen (Ibid. s.22, 35). Med denna studie ämnar jag bejaka Namastes forskningskritik. Vilket syftar på en huvudsaklig strävan till att fokusera informanternas vardagsverklighet, för att på så vis peka på informanterna som individer snarare än "bollplank" i teoretiska diskussioner om kön och performans. Att tillämpa Butlers teorier om performativitet kan därför kritiseras, dock vill jag peka på performansen som en fruktbar dimension och ingång i informanternas vardagsverklighet. Med denna studie vill jag således gå bakom begreppen och framförallt peka på transpersoner som faktiska individer med känslor, erfarenheter och upplevelser, vilka alla deltar i ett aktivt och performativt iscensättande av sig själva via sociala praktiker i vardagen.

I Sverige är forskning med anknytning till transpersoners vardagsliv marginell. Mikael Landén är en aktuell person inom den medicinska och psykiatriska inriktningen och disputerade 1999 med sin avhandling "*Transsexualism: epidemiology, phenomenology, regret after surgery, aetiology and public attitudes*" (Landén, 1999a). Artikeln "*Bytt är bytt - kommer aldrig igen*" (Landén, 2001b) kan ses som ett typexempel på den forskning som enligt Namaste länge har dominerat forskningen kring transpersoner. Artikeln beskriver medicinska, kirurgiska och psykiatriska aspekter av behandlingen av tillståndet transexualism. Det Namaste beskriver som självblint teoretiserande kring begreppet transpersoner återfinns exempelvis i två artiklar av Sara Edenheim. I artiklarna "*Handledning i teratologi: En dekonstruktion av bisexualitet och andra monstruösa fenomen*" (Edenheim, 2001a) och "*Kön/Genus/Begär och andra besvärligheter: En teoretisk diskussion sprungen ur en analys av den medicinska diskursen rörande intersexualism*" (Edenheim, 2003b) diskuterar Edenheim kring intersexualism och transgenderpersoner utifrån främst feministisk och poststrukturalistisk teoribildning utan att beröra de faktiska personerna bakom begreppen. Den organisation som idag intresserar sig för transpersoners livssituation och vardagsverklighet inom Sverige är följaktligen i första hand RFSL, samt en rad mindre organisationer kopplat till de särskilda grupper som ryms inom paraplybegreppet transpersoner.

2. IDENTITETER I SKUGGAN AV DIKOTOMIN MANLIGT/KVINNLIGT

Vilka sociala positioner skapar dominerande förståelser av kategorierna manligt/kvinnligt åt människor som på olika vis befinner sig i kategoriernas gråzoner?

Dessa två kategorier utgör seglivade element i den språkliga struktur genom vilken vi människor varseblir vår omvärld. Genom att använda dessa glasögon när jag undersöker informanternas berättelser om vardagsverklighet kommer jag att anknyta till studiens övergripande syfte om att belysa livssituationen för transpersoner i det svenska samhället.

2.1 *Med kroppen i blickfånget*

Informanternas berättelser vittnar alla om att personer som på något sätt avviker från dominerande förståelser av manligt och kvinnligt, löper stor risk att hamna i ett genusförankrat utanförskap i det svenska majoritetssamhället. Det är berättelser som på olika vis vittnar om internaliserade diskursiva praktiker och sociala positioner, med betoning på en individuellt baserad tolkning och upplevelse av den egna identiteten som främmande. Detta i ett samhälle där normen pekar på det att vara antingen eller. Normen pekar dessutom och framförallt på en fordran om att människor "bör" leva upp till de förväntningar som den kroppsliga fernissan antyder, det vill säga en uppmaning till att individer med en kvinnlig biologi "skall" och "bör" leva upp till samhällets förväntningar och föreställningar om hur en kvinna respektive man bör vara och se ut.

Påfallande i det insamlade materialet är vidare att de sociala positioner som den dominerande diskursen om manligt och kvinnligt skapar, skiljer sig åt beroende på individers biologiska kropp. Den faktiska kroppen utgör en så kallad "hårdvaluta" i relation till hur människor i omgivningen relaterar till individer, och blir avgörande för vilka förväntningar en viss person har på sig från omgivningen. I detta avseende vill jag hävda att man kan se diskursen om manligt och kvinnligt som inskrivna i människors kroppar, vilket i synnerhet innebär att den mänskliga kroppen möjliggör och omöjliggör vissa sätt att vara människa. Jag vill dessutom hävda att den biologiska fernissan och den kulturella förståelse den är förknippad med i sig skapar vissa sociala positioner för människor, vilket vidare innebär olika problematik beroende på vilken grupp transpersoner en individ tillhör.

För att exemplifiera detta resonemang om språket som inskrivet i kroppen tänker jag låta Alexander (FtM TS) berätta:

(Citat nr:1) ... De va en mycke konstig uppväxt överhuvudet. För privat sätt så levde jag som nånting helt annat än de jag såg ut för. Och dessutom såhär i efterhand, när jag väl har tänkt efter, och har funderat över saker å ting, så konstaterar jag ju att jag måste nog se mej som bög, definitivt. Å de gör de hela ännu mer komplicerat, att jag inte e hetero. Och de visste jag ju om också, de har jag vetat om i evigheter, ända sen jag var tonåring, att jag va bög... De har jag heller inte reflekterat över. Utan jag valde å se den här kroppen som hela sanningen, utan å bry mej om vad de egentligen var jag bestod utav för övrigt. De struntade jag i... ”jamen ja de e ju en tjej, de e ju klart jag e hetero, givetvis” Samtidigt som nånting inuti sa ”näå de e du inte alls”. Och de här, de blev ju så småningom ett mycke märkligt liv liksom, för att jag levde nog bögliv å andra sidan privat sätt när jag va hemma å så... Men så fort man kom ut bland folk, ja då blev man behandlad som en tjej å då uppträdde man som en tjej igen. Så att jag växade mellan dom personligheterna. Samtidigt så mädde jag hemskt dåligt av de, men de gick så länge de gick (...) Jag levde vidare såhär, och jag aktade mej noga för relationer och intima situationer med folk, för att de fungerade inte, de fungerade inte alls...

För att koppla citatet med Alexander till de grundläggande diskursanalytiska begreppen det betecknande och det betecknade är det tydligt hur diskursen om manligt och kvinnligt kan ses som inskriven i Alexanders biologiska kropp. Kroppen blir på sätt och vis en diskursiv ”generator”, det första människor ser vid anblicken av Alexander är hans kvinnliga biologi vilket genererar en mängd kulturella antaganden i betraktarens öga. Följden blir att Alexander endast blir synlig utifrån den kroppsliga fernissan samt att omgivningen automatiskt handlar utifrån den i alla lägen och i alla former av situationer och sammanhang, så till vida Alexander inte aktivt berättar om sin identitet som transexuell man. Dominerande förståelser av man/manligt och kvinna/kvinnligt resulterar i fallet Alexander i att ett liv som man blir högst problematiskt i och med kroppens tydliga symbolspråk; En person med bröst, kurvig kropp och en ljus röst förväntas leva upp till de kulturella föreställningar och ideal som förknippas med det att vara kvinna. Denna problematik har stora konsekvenser för majoriteten av informanternas liv i och med att kroppen är något som varje människa alltid är bunden till och sällan helt går att korrigera till individens fulla tillfredsställelse.

För att ytterligare exemplifiera ovanstående diskussion lämnar jag ordet till Lukas (IG) :

(Citat nr:2) ... När jag har blivit säkrare i min identitet, folk har börjat acceptera min identitet, så har jag blivit lite nöjdare med mej själv. Jag har aldrig haft problem med, eller sen jag blev äldre, så har jag inte haft problem med direkt att jag har kuk eller... Utan problemen har varit att jag har väldigt håriga armar, jag har hår på bröst, å jag har håret på ryggen, å jag har väldigt stor skäggväxt liksom, å jag e väldigt grov. Jag skulle velat va betydligt mer androgyn. Och min mamma har väl i princip lagt ner över hundratusen på att hjälpa mej med laserbehandlingar...

Citatet med Lukas vittnar om svårigheten med att hävda en identitet som på olika vis spränger gränserna för vad den biologiska kroppen implicerar. En person med ett manligt könsorgan, hårig kropp och grov benstomme, är symboler som är starkt förknippade med manlighet och att vara man. Som intergender placerar man sig utanför kategorierna man och kvinna, vilket blir mycket svårt att hävda i en värld där kroppen i stor utsträckning får bestämma omgivningens klassificering av vilka individer och identiteter som döljer sig bakom ytan. Kim (IG), som till skillnad från Lukas och övriga informanter har ett mycket androgynt utseende, ger flera exempel på sociala praktiker till följd av henoms tämligen svårbestämbara kroppsliga yta. Jag låter Kim berätta om en händelse som hen visserligen beskriver som extrem, men som ändå är intressant i och med att den vittnar om omgivningens behov av att klassificera människor in i fixerade kategorier:

(Citat nr:3) ...Jag har beställt kaffe latte till exempel i ett fik. Och hon som jobbade där hon fråga "Va ska du ha kaffe latte till" ...Jag, "Jag ska dricka den" Å hon bara "Ja men hur gammal e du?" Så sa jag "Jamen jag e nitton" å hon bara "Okej". Hon fatta inte att jag va äldre, för hon trodde att jag va yngre. Och sen så liksom "Ja men vadåda, e du kille eller tjej?" ...Jag tänkte (suckar) alltså jag förstår inte varför någon ska ens behöva fråga

Signe- Allt detta för en kopp latte...

Kim- Ja, ja precis. "Jag vill bara ha min jävla latte, (skrattar) Så jag kan få gå å sätta mej alltså, me min kompis" (...) De va inte så himla kul å få de slängt i huvet. Liksom att hon skratta åt mej för att jag beställde en kaffe latte, å sedan börja fråga om jag va kille eller tjej, eller hur gammal jag e. Jag menar, de har för fan ingenting me en kaffe latte å göra liksom...

Citatet är ett tydligt exempel på kroppens betecknande egenskaper. Kim betecknas i fallet ovan som en genusmässig främling, en obestämbar kropp som uppenbarligen upplevs som högst provocerande och vilseledande. Den sociala positionen som ges är således den som både och, varken eller. I Lukas fall ges istället den sociala positionen som man och i Alexanders fall den som kvinna. Vilket resulterar i att dominerande förståelser av manligt och kvinnligt skapar den sociala positionen som osynlig, då identiteten i dessa fall inte sammanfaller med det som kroppen så tydligt antyder. Jag vill även hävda att citatet med Kim vittnar om en osynlighet, i och med att det enda omgivningen är intresserad av är att placera in Kim i någon av dikotomins två kategorier.

Just den sociala positionen som osynlig är en problematik som i övrigt löper likt en röd tråd genom informanternas berättelser om det att vara transperson och FtM. Denna problematik

löper vidare in i identiteter kopplat till intergender. Dock med ett visst annorlunda utseende beroende av att den kroppsliga ytans genussignaler inte tillskrivs lika stor vikt som i exempelvis identiteter kopplat till TS, TG eller TV. Att vara FtM och/eller intergender innebär utifrån informanternas berättelser att ständigt bli definierad utifrån den biologiska kroppen. Många av berättelserna vittnar om mycket smärtsamma upplevelser kopplat till att ofrivilligt tilldelas den sociala positionen som osynlig. Att ständigt bli påmind om den biologiska kroppen upplevs av vissa som mycket plågsamt i och med att man vill signalera en identitet som på olika vis spränger gränserna för kroppens "möjligheter". Jag vill påstå att den avgörande skillnaden mellan intergender och FtM är att intergender vill i högre grad vill signalera androgynitet, och framförallt peka på det att kroppen trots allt bara är ett skal. Detta till skillnad från FtM vars strävan ligger i att signalera och skapa manlighet, utifrån en kropp som automatisk och nästan oavsett visuella symboler för manlighet associeras till det att vara kvinna.

Vid en applicering av diskussionen kring autencitet på den osynlighetsproblematik som ovanstående resonemang vittnar om är det utifrån intervjuerna tydligt hur FtM:personer visserligen bedöms som avvikande från en i samhället djupt förankrad bild av ett föreställt "korrekt" och "naturligt" sätt att erfara och gestalta könsidentitet och/eller könsidentitetsuttryck. Dock stänger den biologiska kroppen ute dessa individer från att kunna signalera och skapa en maskulinitet som bedöms som överrensstämmande med den samhälleliga bilden av ett "korrekt" och "naturligt" sätt att gestalta manlighet. Den kvinnlighet och det kvinnliga uttryck som informanterna avviker från är framförallt bilden av en heterosexuell kvinnlighet. Vilket visar på att de ofta misslyckas med sina försök att signalera manlighet men där manliga symboler tillsammans med en kvinnlig biologi tenderar att tolkas utifrån en av omgivningen heteronormativ blick och istället signalerar homosexualitet med betoning på "butchighet". Bristande autencitet i relation till både kvinnlighet och manlighet utifrån FtM:personer innebär således en social position som "butchflata", vilket verkar som förlängning av den osynlighetsproblematik som ovanstående diskussion behandlar.

För att illustrera detta låter jag Joakim (FtM TG) komma till tals:

(Citat nr:4) Jo de e absolut, de e ju det problemet som trampas på mej hela tiden egentligen (...) Liksom jag har ju inte på mej ett enda kvinnoplugg, men ändå så ser jag ju inte sådär supermanlig ut. Jag har hur många såna upplevelser som helst... Som jag har vart ute med Lydia på krogen (...) Jag har bundit bröstet helt å hållet, har på mej bara herrkläder som säkerligen inte kan visa himla mycke, förutom de att axlarna är ju lite mindre, sen höften. Och så kommer de fram folk som tror att vi e lesbiska. Vilket javisst, vad som helst, men de känns ju inte som en komplimang direkt då. Och till å med även om jag, de har hänt också även om jag nån gång sminkat skäggstubb å sänt. De e liksom, de e inget som hjälper. Man blir ändå sedd nästan bergis som kvinna...

Att vara transperson och MtF handlar på många sätt om en annan problematik. Där den största skiljelinjen handlar om kroppen som eventuellt hinder i en individs performativa gestaltande av sin identitet, med betoning på en ständigt aktiv kamp för att bli sedd. Vid en tillämpning av diskussionen om det offentliga rummet som en öppen scen, där människor ständigt bedöms utifrån den hegemoniska dikotomin manligt/kvinnligt är det tydligt hur MtF:personer bryter normer på ett i allra högsta grad synligt vis som FtM:personer sällan kan uppnå. Manlig autenticitet utifrån informanternas berättelser går att koppla till snävare gränser än kvinnlig autenticitet, exempelvis blir en biologisk man klädd i kjol automatiskt mer synlig än en biologisk kvinna i slips. De transpersoner som uppnår synlighet på den offentliga scenen är således MtF:personer, dock kan man ifrågasätta denna synlighet i och med att den är så pass kopplad till den yta som individen visar upp för omgivningen, vilket resulterar i att personen bakom ytan osynliggörs.

Denna synlighet är vidare beroende av huruvida MtF:personer passerar som kvinna eller inte, vilket vidare hänger ihop med den transidentitet som en viss person har. Bland informanterna är tre personer MtF, problematiken är dock högst olik från varje individ i och med att identiteterna går isär via transexualism, transgenderism och transvestism. Ambitionen hos två av dessa personer är att passera som kvinna. Varav en tredje snarare känner behov av att bejaka en form av manlig kvinnlighet, där det huvudsakliga inte utgörs av att kliva in i en kvinnlig könsroll och att till fullo passera som det motsatta könet.

Rakel (MtF TV) beskriver detta såhär:

(Citat nr:5) Jag jobbar ju på att utvidga mansrollen. Jag tycker de e okej för en man att klä sej som Rakel gör. Å när jag är ute å föreläser, eller vem jag än pratar me, så e jag väldigt noga att framhålla att jag e man. De e inte så att jag är en kvinna, eller att jag vill ge intryck av att va en kvinna, eller lura nån att jag är en kvinna... De har inte me de å göra. Jag är en man, och jag vill klä mej så. Varför ska jag inte få göra de? Jag tillåter ju dom å klä sej som dom vill, varför ska då inte dom tillåta mej å klä mej som jag vill? Kan jag tycka... (...) De e ego ego ego va. Jag gör detta för min skull... Å då kan jag ju inte gå omkring å ta hänsyn till att ”- Han som kommer gående, tror han att jag e en man eller tror han att jag e en kvinna?”. Jag kan ju inte gå med såna tankar, då kan jag ju inte ha kul. Hur ska jag kunna leva ut om jag hela tiden ska va mån om att falla in i kvinnorollen? De kan ju va skoj ibland att kanske göra de, å liksom se vad som händer. Men de som e ännu roligare, de e ju att va ute som transa... För de e ju då de händer grejer. Folk tycker de e ”kul” me transvestiter...

För att nyansera diskussionen tänker jag även låta Zandrah (MtF TS) komma till tals:

(Citat nr:6) ... Jag tycker själv att jag är väl som tjejer å kvinnor är som mest. Jag har inget behov av å utmärka mej på nåt sätt, liksom de ligger indirekt. För mej är de inte de de e frågan om i mitt fall (...) Men jag tycker väl själv att jag är väl som tjejer som mest (...) Sen finns de ju alltid dom liksom som... Jag kan få reaktioner

ibland när jag går i kjol till exempel, de kan jag få (...). Jag har fått reaktioner hos en del män, liksom visslar efter en å håller på å löjlar sej... Å de e nånting som man får lära sej, å ta kritik eller vad man säger, hur folk reagerar ibland. Men jag får sälla de... De har i alla fall jag kommit fram till för att... Men de va inte lätt i början me sänt, för att de va särande me kunde de va ibland. För att man va inte riktigt van me reaktionerna heller...

Tonen i de båda citaten skiljer sig mycket åt, dock vill jag mena att man kan spåra en social position kopplat till offentlig uppmärksamhet som blir svår att värja sig mot, den finns där oberoende om man trivs med den eller inte. Rakels citat vittnar om en person utan större svårigheter med uppmärksamhet, som istället trivs med att stå i människors blickfång. Att stå i blickfånget är vidare en del av Rakels vardag, via exempelvis offentligt arbete inom såväl RFSL som nöjesbranschen. Detta till skillnad från Zandrah som i citatet uttrycker en trötthet på människors blickar och kommentarer, hon berättar att hon fått sälla bland människors reaktioner samtidigt som hon uttrycker en önskan om att ses som vilken kvinna som helst. Jag vill påstå att man även här kan se på diskursen om manligt och kvinnligt som inskriven i kroppen. Informanterna väljer visserligen att laborera med den manliga kroppen på olika sätt genom att exempelvis avlägsna kroppsbe håring, skapa fiktiva bröst etc. dock är det mycket svårt att frigöra sig från det tydliga symbolspråk som kroppen genererar. Utan hormonbehandling och kirurgiska ingrepp är man fast vid den biologiska "hårdvalutan", och jag vill utifrån informanternas berättelser påstå att omgivningen i stor utsträckning tenderar att definiera MtF:personer som män i kvinnokläder. Detta så till vida dessa individer inte helt lyckas passera som kvinna.

Kroppen genererar alltså den sociala positionen som man i kvinnokläder, vilket i sig innebär den sociala positionen som osynlig för exempelvis Zandrah som identifierar sig som transexuell kvinna. Vidare antyder den sociala positionen man i kvinnokläder ett misslyckande. I detta fall en position som en man som misslyckats med att uppfylla de förväntningar som ett visst samhälle och en viss kultur ålägger den biologiska kropp som vi utifrån seglivade strukturer väljer att kalla för manskropp. Den synlighet som MtF:personer uppnår med manskroppen som utgångspunkt blir således en illusion i och med att de omgivningen ser allt för ofta får stå som hela sanningen. Detta sätillvida individen inte passerar som kvinna och har lyckats laborera så pass mycket med det manliga skalet att det skal som förut var en stark symbol för manlighet nu har vänts till en symbol för något som i en viss kultur och ett visst samhälle associeras till kategorierna kvinna/kvinnligt.

Ambitionen är dock djupt olika för de informanter som figurerar i studien. Zandrahs ambition ligger i den att hon inom några års framtid genom hormonbehandling och kirurgiska ingrepp vill förknippas med den sociala positionen som vilken kvinna som helst. Rakel å andra sidan vill inte uppnå en illusorisk kvinnlighet/kvinnlighet utan vill istället omformulera den

negativt laddade sociala positionen som man i kvinnokläder till det hon verkligen är, det vill säga transvestit och man och således fylla på ordet transvestit med positiva associationer. Lydia (MtF TV/TG) ger starka uttryck för den sociala positionen som misslyckad man:

(Citat nr:7) ... Eftersom de finns dom här två idealen, bara två ideal... (...) De finns inga förebilder som e alltså positiva, som e socialt fullständigt accepterade känner jag de, så de finns nånting mitt emellan... Det finns nån slags halvacceptans om man tittar på kanske Christer Lindarv å Jean Pierre Barda å såna personer. Men de e inte helt okej i allas ögon inte, absolut inte okej i min fars ögon. Utan då e man en person som, alltså folk tittar ju på dej, liksom kan man säga med negativ ton då om jag ser ut å va nånting som liknar de... De e ju jobbigt... De saknas ju så att säga positiva köns eller gender roller, eller nåt som mittemellan, som inte e dom här två. När man då känner att man håller på och misslyckas med att bli den perfekta snygga killen eller den perfekta snygga tjejen, för de e inte alla som uppnår detta... För nånstans så e de nästan förutsagt också att man ska inte uppnå detta utan... Vad händer med alla oss som inte gör detta? Som kanske anses som fula, eller mindre attraktiva, eller mesiga, eller fjompiga, eller fjolliga eller sådär va. ”- Okej vi ska inte slå dom, men dom får klara sej själva”... eller ”- Dom har inte ansträngt sej tillräckligt mycket för att bli manliga, eller för att bli kvinnliga, eller se kvinnliga ut”... Så känner man ju själv att då håller man ju på och misslyckas med nånting, å de e aldrig kul. Så då, de blir väldigt mycke negativa känslor sådär å då... Då finns de ju så att säga sätt att bota de på ett eller annat sätt, att man blir duktig på nånting annat istället. Som kanske i mitt fall som jag kände att jag misslyckades med att uppnå den manliga normen. Så i och med att jag hade dom här könsidentitetstankarna, eller den här transpersonligheten som bakgrund, så prövade jag att uppnå den kvinnliga normen. Å jag tyckte själv att de gick bättre än med att uppnå den manliga normen ...

Med utgångspunkt i ovanstående citat från Lydia, likaväl som de från Rakel och Zandrah, vill jag hävda att man även hos transpersoner med en MtF:problematik kan se på kroppen i relation till begreppen det betecknade och det betecknande. Den diskursiva ”hårdvaluta” som kroppen utgör läser fast transpersoner med en MtF:problematik i en illusion av synlighet. Vilket i förlängningen genererar den sociala positionen som man, vilken misslyckats med att stå upp till de samhälleliga förväntningar och plikter, som åläggs individer med en biologi som i ett visst samhälle och en viss kultur betraktas som en manskropp. Denna problematik har vidare avgörande konsekvenser för dessa människors vardagsverklighet.

2.2 Öppningar och sprickor

Vid ett diskurspsykologiskt perspektiv på föregående text och då framförallt de delar där informanterna har fått komma till tals, vill jag påstå att man kan se på dominerande förståelser av manligt och kvinnligt utifrån begreppet tolkningsrepertoar.

Potter och Wetherell definierar tolkningsrepertoar som:

”... den uppsättning begrepp, beskrivningar och sätt att tala som i stort sett kan skiljas från varandra och som ofta finns samlade kring metaforer eller livfulla bilder” (Jørgensen & Phillips, 1999. s.114).

Varje repertoar kan vidare ses i termer av ett slags kulturellt kapital vilket individer kan använda sig av för att framställa olika tolkningar av verkligheten (Ibid. s.114). Avsikten med att använda detta begrepp är att nyansera bilden av transpersoner och på så vis även rikta ljuset mot mänsklig agens och handlingskraft gentemot de strukturer som verkar i informanternas vardagsverklighet. Dominerande och hegemoniska förståelser av manligt och kvinnligt kan ses som en tolkningsrepertoar med starka och seglivade verklighetskonstituerande befogenheter, dock vill jag genom att använda detta begrepp snarare än diskursbegreppet peka på att människor alltid finner olika vägar att brottas med de strukturer som ordnar vardagsverkligheten.

Citatet med Lydia (Se intervjuцитat nr:7) är ett exempel på hur den sociala positionen som misslyckad man onekligen känns tung och negativ, i ett samhälle där kroppen avgör vilka förväntningar man åläggs som individ. Dock vill jag mena att hon använder sig av tolkningsrepertoaren för manligt och kvinnligt som en form av kapital för att på så vis uppnå det samhälleliga idealet för kvinnlighet och det att vara kvinna. Då det inte finns någon tillgänglig och socialt accepterad tolkningsrepertoar för identiteter i dikotomins gråzoner använder sig Lydia istället av den dominerande tolkningsrepertoaren för manligt/kvinnligt som ett medel i kampen om att kunna uppnå en social position bortom misslyckandet, vilket ger henne en känsla och upplevelse av att erhålla en social position som accepterad kvinna. Ytterligare exempel på hur individer i sin vardag aktivt brottas med strukturer i vardagsverkligheten ges i intervjun med Rakel (se intervjuцитat nr:5), som bedriver en uttalad kamp för en utvidgning av mansrollen. Genom att använda sig av tolkningsrepertoarens ”kapital”, kan Rakel genom agentskap och normbrytande i vardagens praktiker bedriva en subversiv gestaltning av mannen/manligheten, och således visa på att dominerande förståelser av mannen/manligheten inte med automatik omfattar alla individer som betraktar sig själva som män.

Genom att även anlägga detta perspektiv på transpersoner med en FtM:problematik vill jag rikta ljuset mot en mänsklig agens och en handlingskraftighet som utan tvekan existerar och som

ej heller helt bör åsidosättas, detta till trots att FtM:problematiken i synnerhet handlar om osynlighet. Att enbart se på transpersoner med en FtM:problematik som offer för en osynliggörande struktur vore att frånta dessa individer deras i högsta grad aktiva sätt att handskas och brottas med vardagsverkligheten. För att föra diskussionen vidare låter jag Hannah (FtM TV) berätta:

(Citat nr:8) ... Jag sitter ju alltid så här. Bredbent å så om jag sitter ordentligt så sitter jag ju... Alltså nå, men jag sträcker på mej lite mer. Jag blir lite mer stolt som Hannes faktiskt. Och Hannes bryr sej mer om kläder, liksom åh nu ska jag se fin ut... Jag köpte faktiskt en slips för trehundra tjufem spänn, och en slipsnål för tvåhundra tjufem spänn (skrattar) (...) Den e bronsfärgad siden. Å så hade jag kavaj, jag köpte en kavaj för femti spänn på secound hand (...) Så för mej e Hannes, när Hannes ska va, gå ut liksom å på disco eller ha trevligt, då e de kavaj och slips och snygga braller (...) Skorna har jag haft dom vanliga (...) Bli tilltalad som Hannes och Han, de e en häftig känsla också. Å sen så när, alltså jag har fått höra flera gånger "Va snygg du e Hannes!". Alltså bara titta på dej så här, "Åh va snygg du e!". Å hur ofta har jag fått höra "Åh Hannah va du e snygg!", de kan jag inte minnas alltså... Så liksom man vill va snygg, man vill va, men som Hannah, "Nää åh de spelar ingen roll". Jag kurar ihop mej me nån lunsig tröja, å försöker gömma mej i nåt hörn liksom å "Nå jag orkar inte gå ut, nå de e ingen ide" de e inge kul liksom... Men de känns som att jag blir bekräftad alltså (...) Jag känner ändå att de e en sån stor del av min person, så att bli bekräftad som Hannes de e alltså, de e väldigt värdefullt...

Ovanstående citat från intervjun med Hannah vittnar om just agens och handlingskraftighet i vardagsverkligheten. Tidigare i intervjun har Hannah berättat om en social position som misslyckad kvinna, det vill säga en kvinna som inte har lyckats stå upp till de förväntningar som åläggs en individ med en kvinnlig biologi. Denna position återges i citatet i form av en kvinna som inte vågar ta plats, en kvinna som vill gömma sig för omgivningens blickar och som sällan blir bekräftad. I Hannahs fall framstår diskursen om manligt och kvinnligt som högst verklighetskonstituerande. Genom en betoning av diskursen som tolkningsrepertoar vid en närmare titt på Hannahs berättelse om sitt manliga alterego Hannes, vill jag dock påstå att det är tydligt hur Hannah använder sig av tolkningsrepertoaren för manligt och kvinnligt för att på så vis plocka element ur det kulturella kapital den ger. Med hjälp av detta kulturella kapital skapar hon sig en social position som accepterad och bekräftad man, i ett samhälle där hon tidigare i intervjun har gett uttryck för att ha tilldelats positionen som en kvinna som misslyckats med att stå upp till de samhälleligt och kulturellt förankrade förväntningar hennes kropp implicerar. Visserligen är den sociala positionen som accepterad och bekräftad Hannes beroende av sitt sammanhang, utanför olika trans- och RFSL-sammanhang är Hannah fortfarande läst i rollen som en av omgivningen definierad okvinnlig kvinna, dock vill jag peka på positionen Hannes

som en öppning i diskursen om manligt och kvinnligt där Hannes på olika vis finner utrymme för agens som Hannah annars inte upplever sig ha.

Genom att ta in begreppet tolkningsrepertoar vill jag framförallt peka på komplexiteten i de berättelser jag fått ta del av i intervjuerna. Det är berättelser som å ena sidan ger uttryck för hur dominerande och hegemoniska förståelseramar för manligt och kvinnligt på olika sätt ordnar informanternas vardagsverklighet, å andra sidan är det även berättelser om hur människor i sin vardag aktivt agerar mot och brottas med de ordnande strukturerna i vardagen genom att på olika vis skapa sig sociala positioner utifrån det kulturella kapital som dessa förståelseramar ger. Ovanstående exempel på agens bör inte ses som enstaka ljuspunkter i informanternas vardagsverklighet, intervjuerna ger många exempel på människor som å ena sidan är offer för dominerande och hegemoniska sätt att definiera verkligheten, men som å andra sidan genom olika vägar finner öppningar för att på så vis skapa sig en plattform i en värld där omgivningen allt för ofta ser ytan som den enda sanningen.

2.3 Individer på resa i dikotomins gränsmarker

De personer som medverkar i denna studie är individer som utifrån det svenska majoritetssamhällets verklighetsuppfattning och blick på olika vis inte har lyckats med att stå upp till vissa av de förväntningar och krav som ålagts dem i detta samhälle och i denna kultur. I detta fall djupt rotade förväntningar och krav på att de som medborgare i det svenska samhället bör lyckas med att infoga sina identiteter i de identitetsmässiga och kulturellt förankrade mallar för man/manligt och kvinna/kvinnligt som deras kroppar förknippas med. Denna problematik har i sin tur fått avgörande konsekvenser för deras liv. Tydligt är hur informanterna å ena sidan tenderar att, med utgångspunkt i det svenska majoritetssamhället, bära på ett internaliserat främlingskap, samtidigt som de å andra sidan har en status som "minoritet i majoritet" inom HBT-världen och organisationen RFSL. De sociala positionerna skiljer sig således beroende på vilket sammanhang och i vilken miljö informanterna befinner sig i.

Jag vill vidare peka på att detta så kallade internaliserade främlingskap kan ses som en del av en inre identitetsmässig resa, där främlingskapet och ensamheten hos informanterna i hög grad har kommit att uppvägas av ett hemmahörande och en position som accepterad vid inträdet i HBT-världen och framförallt RFSL-rörelsen. Majoriteten av informanterna är individer som har landat i sina identiteter och som har en längre period bakom sig som aktiva inom RFSL. Jag vill trots detta lyfta fram den ensamhet och det främlingskap som för många av dem ligger som

starkast en bit bak i tiden men som på olika vis fortfarande figurerar i deras vardagsverklighet. Genom att lyfta fram detta vill jag söka skapa inblick i hur vardagsverkligheten kan se ut för transpersoner som ännu inte har landat, och som ännu inte har trätt in i HBT-världens och RFSL:s så kallade alternativa rum för ickenormativa identiteter i det svenska samhället.

Genom att tala om en internaliserad social position som främling vill jag peka på hur denna sociala position i synnerhet genereras inom individen själv, tillsammans med och beroende av rådande socialt accepterade sätt att vara människa. Att betona positionen främling som internaliserad bör inte ses som en process individen själv har ansvaret för och kan råda över. Med benämningen internaliserad vill jag snarare peka på diskurser som rådande över inte bara omgivningens sätt att se på verkligheten utan även individers sätt att se på sig själva. Det är således en social position som växer fram hos individer som en effekt av i detta fall dominerande och hegemoniska förståelser av kategorierna manligt och kvinnligt. Att vara annorlunda och ensam i relation till begreppen man/manligt och kvinna/kvinnligt är genomgående i informanternas berättelser. Internaliserade diskursiva praktiker syftar alltså inte på diskursers verkan som mindra avgörande än andra. Att exempelvis vara tonåring och inte känna sig hemma i omgivningens sätt att förstå begreppen kvinna och man är en smärtsam och ofta ensam problematik. Samhället och den kultur vi lever i ger oss endast två val där man antingen kan vara man eller kvinna. Identiteter som på olika vis spränger gränserna för denna djupt rotade dikotomi är inte alltid lätta att bära, vilket alla informanter på olika vis ger uttryck för. Exempelvis har flera av de medverkande personerna i studien någon gång haft djupa depressioner och ätit antidepressiva tabletter, ett flertal har även någon gång gått i samtalsterapi kopplat till identitetsproblematik, detta är vidare något som i dagsläget är aktuellt för flera av de personer som medverkar i studien. För att visa på hur detta främlingskap och denna ensamhet kan te sig låter jag Zandrah (MtF TS) berätta:

(Citat nr:9) Zandrah - (...) De va väl liksom att de finns väl ingen annan som är såhär "screwd up" som vad jag är då. Tyckte man ju själv då, för att man hade ingen fattning om de här å va rätt isolerad. Man hade ju ingen å prata med, man hade ju aldrig hört talas om nåt liknande... De märkliga med att växa upp på landsbygden liksom på de här viset... (...) Visst man hade ju sett såna där amerikanska komedifilmer å sånt där, men man tänkte, de e bara film liksom. Man hade ju ingen. Jag kunde inte fatta de, eller få in i huvet att de överhuvudtaget skulle finnas nån mer än jag på de här viset då.

Signe- Du hade ingen som du kunde leva ut dej själv med?

Zandrah- Nä, nä jag vågade aldrig överhuvudtaget. Alltså jag hade den här rädslan om att nån skulle få reda på... De är ju nackdelen med å växa upp i en liten landsbygdsocken, liksom alla känner alla å alla andra vet va

alla andra gör å lägger sej i, lägger näsan i blöt i allting...(...) På ett sätt va de väl rätt skönt när jag flytta hemifrån då (...) De va ju första gången man hade en egen lägenhet då...(...) Sen samtidigt så med de här dubbellivet ...jag... jag sköt de åt sidan på nåt sätt. Jag började mer å mer bara begrava mej i arbete å arbete, arbete jämt. Å hade jag ingenting å göra liksom då tog jag extrajobb å annat, runt omkring då, hjälpte till (...) Bara för å försöka å kväva de här, att man hade en tanke som att "Du e ju inte klok". De vart lite kollision i och med att jag e troende va, liksom de vart kollision på de viset me (...) Jag tänkte liksom hur i hela, kommer de här ut alltså då, då åker man ju ut fort, fort som fassen allså tänkte jag då. Så då vart de som att man försökte å skjuta undan ett. Att försöka å begrava sej me arbete å arbete stup i kvarten, och på de viset så sköt jag ju undan dom få vänner jag hade. Jag sköt ju undan dom precis alltså, dom vart ju rätt lessa å trötta på mej ...

Citatet med Zandrah vittnar om något som kan spåras in i flera informanters berättelser, nämligen svårigheten med att ha en identitet som inte går att härleda till någon i samhället synlig och etablerad mall eller plattform för hur man som individ "bör" uppleva och utforma sin könsidentitet. De flesta människor blir införstådda i hur man skapar sig en identitet utifrån plattformarna man och kvinna, dessa plattformar kopplas dessutom direkt till den biologiska kroppen. Att däremot uppleva en identitet som inte går samma "logiska" och "rationella" väg, det vill säga utifrån kroppen, eller identiteter inom dikotomins gränser, innebär att man som individ tvingas forma sitt jag utifrån mallar som är högst otillgängliga. Denna otillgänglighet kan ses som diskursiva legitimeringstekniker och praktiker. Att inte tillhandahålla representationer av vissa identiteter resulterar i avgörande svårigheter för individer som inte känner sig hemma i tillgängliga modeller för sätt att vara människa. Genom dessa praktiker och tekniker lyckas dominerande och hegemoniska sätt att förstå manligt och kvinnligt således upprätthålla och konsolidera sin föreställda position som "naturlig" och "självklar". Representationer av transidentiteter är visserligen fler idag än det var för kanske tio år sedan, dock ger dessa representationer inte utrymme åt särskilt många av de grupperingar som ryms inom begreppet transpersoner. Dessa representationer är i majoriteten representationer av MtF med betoning på transvestism, transexualism och dragqueens, med följden att identiteter framförallt kopplat till intergender och FtM framställs som mer eller mindre otänkbara.

Vid ett applicerande av Judith Butlers tankar om kön och performativitet vill jag påstå att ovanstående problematik kan förtydligas. Dominerande förståelser av man/manligt och kvinna/kvinnligt fungerar som mallar och plattformar för människors identitetsprocesser. Könsidentiteter inom dikotomins gränser utgör relativt stabila mallar där stabiliteten utgörs av det vardagliga och oavbrutna uppreandet av dessa imitationer. Genom det ständiga uppreandet kan normer om hur könsidentitet bör spelas vidare hävda sig själva som ursprunget till de imitationer genom vilka de konstitueras. En konsekvens av detta är att identiteter som på olika vis spränger gränserna för dessa djupt rotade mallar hamnar utanför de identitetsmässiga

plattformar som dikotomin ger. Med stöd i det insamlade materialet är det tydligt hur detta skapar problem för många individer som inte känner sig hemma i dessa mallar. Citatet med Zandrah är ett tydligt exempel på hur detta kan te sig, vilket vidare visar på att denna problematik genererar avgörande konsekvenser för människors liv.

För att ytterligare illustrera låter jag Lukas (IG) berätta:

(Citat nr:10) ... Sen när jag blev äldre å började få manlig kropp å så, eller hårväxt å sånt. Så började jag må otroligt dåligt, och började prova på diverse olika hårborttagningsmetoder. Å sökte hjälp för de, men fick ingen hjälp. För att då hade dom precis tagit bort att man fick hjälp med skönhetsproblem. Så att då va väl enda... Den enda möjligheten för mej va väl att påbörja en könsutredning. Vilket jag inte va intresserad av, för att kvinna va jag inte, de visste jag. (...) Jag vet inte när de var första gången, men de va väl kanske när jag var tjugo som jag började såhär...nämen "Vafan jag e Lukas liksom, jag är bara jag, jag är inte nån man, jag är ingen kvinna"...Å de va långt innan, alltså de va väl långt innan jag hade kommit i kontakt med begreppet intergender överhuvudtaget. Å de skedde väl några gånger att jag mädde skitdåligt å bara spydde galla liksom över alla människor i min dagbok på diverse olika communitys. Om att "Jag va inte de, å jag va inte de, å jag ville inte vara de å de. Utan jag e mej själv bara, och bara inse de, å fatta de. De e ganska enkelt!"...Å då va de nån på QX som skrev till mej å sa att "Nämen prata med "Lotta" för hon e intergender, å jag tror att de e nånting liknande de du e" (...) Å de va väl då som jag sen började kalla mej intergender, eller fick nånstans en definition på vad de var jag kände, eller nåt som stämde in ungefär på vad jag kände...Å sen könsneutralt namn har jag kallat mej sen jag var liten...

Citatet med Lukas vill jag påstå visar ett exempel på hur det är att leva i gråzonen, där riktlinjer för etablerandet av identitet i hög grad saknas. Som intergender ställer hen sig utanför de traditionella könsrollerna, samtidigt som det till viss del går att tolka i termer av att vara både kvinna och man. Intergenderidentiteter kan således ses som ett tydligt exempel på ett genusmässigt främlingskap där det ambivalenta innebär problem, eftersom gränserna för dikotomierna man/kvinna och manligt/kvinnligt sprängs. Problemen i citatet med Lukas yttrar sig i form av ett identitetsmässigt limbo, vilken genererar den internaliserade sociala positionen som både och varken eller. Att slutligen få ett namn på det man upplever och erfar innebär således att den internaliserade sociala positionen som främling löses upp, som följd av att Lukas nu kan kalla sig för något. Lukas träder med andra ord bort från det att vara okänd för sig själv och in i den sociala positionen av att vara Någon. Detta bör dock ses utifrån en betoning av en internaliserad social position. Omgivningen och det utanförliggande samhället är till skillnad från Lukas själv "kulturellt betingade" att koppla Lukas till de kulturella associationer som kroppen väcker, det vill säga till den sociala positionen som Man.

Citatet med Zandrah går även detta att tolka utifrån ett främlingsperspektiv. Zandrah upplever sig visserligen som en av de etablerade kategorierna inom dikotomin kvinna/man, dock

är detta något som hon upptäcker först vid konfronterandet med en tidningsartikel som beskriver en problematik liknande den hon själv har upplevt under en längre tid. Den internaliserade sociala positionen som ensam främling utlöser hos Zandrah en rad diskursiva praktiker; genom att ständigt arbeta och fjärma sig från omgivningen söker hon skjuta bort de tankar som befinner sig bortom det som genusmässigt förankrade identitetsassociationer kroppen implicerar. Diskursen om manligt och kvinnligt framställer via språket Zandrahs identitet som omöjlig, vilket yttrar sig i en mängd internaliserade praktiker med avgörande konsekvenser för hennes vardagsverklighet. Via dessa praktiker söker hon följaktligen skjuta bort det omöjliga för att därmed fasthålla och foga in identiteten inom gränserna för det som utifrån diskursen ses som möjliga sätt att vara människa. Som avslutning på detta kapitel tänker jag ge ännu en illustration till det som jag benämner som en internaliserad social position som ensam främling.

Jag låter Rakel (MtF TV) berätta:

(Citat nr:11) ... De har ju vart mycke bökiigt, så jag har ju hållt de hemligt hela mitt liv...De där klassiska med en väska på vinden, en väska i källaren (...) Ja, man köper grejer. De där me en väska, de låter ju väldigt skojigt sådär. Men alltså man ska ju också va medveten om att en väska i bilen de går ju inte å tvätta alltså, de stinker ju nåt jävulskt om dom här grejerna alltså. De e ett oerhört förnedrande liv, de e ett fruktansvärt förnedrande liv å ha de så. Man klär om nånstans, tar bilen å kör ut i skogen å klär om å e livrädd att de ska komma nån. Stannar på en parkeringsplats, går in på nån parkeringsplats me nån toalett, å klär om å hoppas ingen ska komma. Man sitter inne i bäset å liksom "Åh nu kommer de ingen", då går man, "Åh nu kommer de nån", så tebaks in i bäset igen å så vänta tills den har gått... Man e livrädd. Å jag vet inte egentligen va man e livrädd för. Livrädd för upptäckt, upptäckten vadå? Att jag är nånting så förnedrande som transvestit, eller att jag klär mej i kvinnokläder Usch så hemskt för en man! Då e man ju ingen riktig man, utan då e man ju nånting annat. I vårt samhälle så e de ju inte så himla bra å va...va nånting annat än en man. De e ju de man ska va. (...) Manhaftiga kvinnor finns de, men kvinnhaftiga män e de väldigt ont om (...) Ett tag så va jag ju helt övertygad "Jag kommer aldrig bli tretti år gammal. Ja såna som mej, de tar ju liksom naturen bort, vi finns ju inte" ...

Vid ett applicerande av diskussionen om autencitet på citatet från intervjun med Rakel är det tydligt hur ett föreställt korrekt och "naturligt" sätt att erfara och gestalta könsidentitet och/eller könsidentitetsuttryck genererar den sociala positionen som ickeautentisk man. På grund av en avvikelse från samhälleliga och kulturella föreställningar om den autentiska Mannen respektive manligheten, ger diskursen om manligt och kvinnligt i förlängningen Rakel en internaliserad social position som ensam främling. Citatet är vidare ett mycket starkt exempel på diskursers verklighetskonstituerande effekter med konsekvensen att vissa sätt att vara människa framställs som otänkbara. Diskursen om manligt och kvinnligt kan i allra högsta grad ses som inskriven i Rakels medvetande, då hon i sin ungdom upplevde sin existens så till den grad omöjlig att hon som transvestit och "kvinnaftig" man skulle sorteras bort av naturen.

3. BERÄTTELSE OM AUTENCITET

I detta kapitel undersöks: Dels i vilken mån transpersoner kan ses som medskapare av en alternativ förståelseram för kategorierna manligt och kvinnligt. Dels vilka konsekvenser dominerande förståelser av kategorierna manligt/kvinnligt i förlängningen har för transpersoners vardagsverklighet? Autencitet i relation till kategorierna man/manligt och kvinna/kvinnligt genomsyrar på olika vis alla informanternas berättelser och är därav en viktig del i mitt övergripande syfte till att skapa inblick i transpersoners livssituation i det svenska samhället.

Kapitlet disponeras på så vis att jag i det inledande avsnittet tar avstamp i den första av de ovanstående frågeställningarna, för att därefter gå över i frågeställning nummer två.

3.1 *En alternativ verklighet?*

Materialet genomkorsas på olika vis av å ena sidan representationer av dominerande och stereotypa förståelser av manligt och kvinnligt, och å andra sidan alternativa tolkningsramar utanför och i opposition mot dessa förståelser. Gemensamt för informanterna är att de i intervjuerna målar upp bilden av två olika världar. Den ena världen representerar det svenska majoritetssamhället och den andra alternativa världen utgör det svenska HBT-samhället med fäste inom den identitetspolitiska rörelsen RFSL. I detta avsnitt tänker jag således utveckla tanken om RFSL- och HBT-världen som ett påstått alternativt rum med utrymme för ickenormativa identiteter. Materialet visar tydliga signaler på att de sociala positionerna skiljer sig åt beroende på vilket sammanhang och i vilken miljö informanterna befinner sig i. Dessa sociala positioner avgörs vidare utifrån hur individen utifrån såväl den egna som omgivningens och samhällets blickar förhåller sig till, å ena sidan ett i samhället föreställt autentiskt sätt att uppleva och iscensätta könsidentitet, samt å andra sidan seglivade föreställningar om autencitet i relation till förståelser av kategorierna man/manlighet och kvinna/kvinnlighet.

Med utgångspunkt i den diskurspsykologiska inriktningen vill jag hävda att informanterna kan ses som människor som i sin vardagsverklighet använder sig av det kulturella kapital som den dominerande tolkningsrepertoaren för kategorierna manligt och kvinnligt tillhandahåller, för att till viss del omformulera de riktlinjer för mänskligt vara som dessa förståelser ger och håller för sanna. Diskurspsykologins betoning på socialt samspel och diskursiva praktiker i vardagen som en ingång till hur människors verklighetsuppfattningar formuleras för att bemöta alternativa modeller är tankegångar som blir fruktbara i en analys av informanternas sätt att handskas med

vardagsverkligheten. De berättelser jag fått ta del av är berättelser som å ena sidan präglas av individers vilja till motstånd mot nutida hegemoniska föreställningar om möjliga sätt att vara människa, samtidigt som berättelserna följer en språklig struktur tillhandahållet av och till viss del i linje med den hegemoni som de avser göra motstånd mot.

I samtalet med Jimmy (IG/FtM TV) ges en tydlig bild av de ovan skisserade två olika världarna. Vidare ges vissa antydningar till att existensen i de båda världarna inte utgår från likvärdiga premisser och att Jimmy där ges olika sociala positioner:

(Citat nr:12) Signe- Kan du beskriva lite vad de skulle kunna va som utlöser den här chocken, alltså vad är de som gör att du känner att världarna är så olika?

Jimmy- ... De känns som att jag måste sätta på ett filter för att kanalisera information såhär förbi mej. Inte ta åt mej. För att i rfsL-världen så känns det som att jag, jag kan ha mina ögon å öron öppna, liksom ta in intryck utan att känna, utan att bli arg å förbannad, å känna att jamen de här är en jävla stereotyp å såna saker. Men tillbaka i den vanliga världen så måste jag, så måste jag akta mej för mediala... mediala intryck. Att som reklam till exempel e ju alltid såhär, ja "du å din pojkvän" då, eller såhär "Den här nya klockan som alla tjejer vill ha!". Å då blir de som att jag måste sätta på ett normativitetsfilter på mina öron för att inte, för att skiten ska stanna utanför. Då måste jag ställa om mej!... Och diskussioner på tunnelbanan, å skitsnack i allmänhet som på tunnelbanan å såhär "Amen såg du va hon hade på sej, a värsta slynan liksom". Ja å, "Sånt kan dom inte ha". De kan ju ha dels med HBT å göra, men också att de här e en mycke mer kärleksfull stämning överlag härinne, och i dom här grupperna. Å att de e mer kallt å rätt därutanför...

För att ytterligare förtydliga låter jag Hannah (FtM TV) fortsätta:

(Citat nr:13) ... Jag jämför de lite (...) me att jag drällde in i en frikyrka en gång i tiden... Lite samma känsla av att komma in i ett sammanhang där man blir accepterad, och alltså precis som jag är så att säga. Inte ifrågasatt, å inte definierad utan "jaha jag kanske känner mej såhär, jag kanske definierar mej såhär idag å kanske nå annat imorn". Ja väldigt stor frihet liksom... (...) När jag har bejakat den så har ja ju kommit hem till mej själv så att säga, mitt hem i mej själv... Och i dom sammanhangen så blir jag ju mer, alltså den sidan som jag hela tiden har förnekat. När den får plats till hundra procent så e de klart att jag blir väldigt mycke hemma och trivs å kan va öppen å spontan å såhär... (...) Men de e klart att utanför det sammanhanget... om jag skulle va lika mycke Hannes utanför i den här offentliga rummet...så, så då blir de ju motsatt effekt. Då blir de motsatt känsla... en hemlöshet, eller rotlöshet, eller en icke höra hemma, icke passa in å bryta mot normen å folk tittar konstigt eller...

I ovanstående citat polariseras de båda världarna mot varandra och RFSL- och HBT-världen framställs i form av en fristad för ickenormativa identiteter. Vid ett applicerande av det diskurspsykologiska synsättet träder denna fristad fram som en alternativ verklighet där det

existerar andra riktlinjer för det att vara människa än i världen "utanför". Denna alternativa tolkning av verkligheten förs vidare fram i opposition mot den dominerande diskursen om manligt och kvinnligt och formuleras på olika vis av informanterna i social interaktion i vardagen. Om man kopplar denna diskussion till det övergripande temat om autenticitet kan denna alternativa tolkning av verkligheten vidare ses som en omformulering av det i samhället föreställt autentiskt sättet att erfara och gestalta könsidentitet och/eller könsidentitetsuttryck, samt föreställningar om en autentisk manlighet och kvinnlighet.

Kopplat till Butlers teori om kön och performativitet är det tydligt hur denna alternativa verklighet till viss del omformulerar normer om hur könsidentitet bör imiteras/spelas. Via tillämpandet av begreppet subversiv performativitet vill jag vidare påstå att man kan se på RFSL- och HBT-världen som ett sammanhang och en alternativ verklighet som på olika sätt parodierar den normativa måttstocken för imitation och iscensättande av könsidentitet. Genom att bryta mot gängse och djupt rotade normer om hur könsidentitet bör imiteras/spelas visar denna alternativt formulerade värld på normers temporaritet, samt att dessa normers påstådda naturlighet och självklarhet är just påstådda föreställningar vilka på intet vis kan kopplas till någon form av ursprunglig kärna från vilken imitationerna en gång tog sin början.

I intervjuerna ges flera exempel på hur informanterna i sin vardagsverklighet på olika vis parodierar den normativa måttstocken för imitation och iscensättande av könsidentitet. För att visa på hur detta kan te sig återgår jag till samtalet med Jimmy (IG/FtM TV):

(Citat nr:14) ...Hm alltså jag bryr mej ju, eller jag tror i alla fall att jag bryr mej väldigt lite om vad andra anser. Som många tycker ju att jag inte ens passerar som transvestit, just eftersom att jag blandar mina könsuttryck. Till exempel, nu sitter ja i nagellack. De e väldigt omanligt, ja oj! (ironi) Om man inte e typ rocksångare (...) De e inte helt ovanligt att, att jag går ut, å sen så har jag skägg, å sen så har jag läppstift, å sen så har jag ögonskugga å stora buskiga ögonbryn och uringad tröja... kavaj, pösiga jeans och klackskor.(...) Andra dagar kan de kännas väldigt bra å bara ha skägget, å inget annat smink å inte ens fixa håret... Andra dagar så e de väldigt trevligt me bara ögonskugga å läppstift. Mina kläder brukar va ganska könsneutrala. Å jag, liksom jag binder inte bröstet å jag använder alltid kalsonger oavsett liksom... oavsett hur jag... hur jag känner mej (...) De finns inga såna principer att de här ä tjejtigt de här e killit utan de här...de här känns väldigt Jimmy, de här känns Jimmy å de här känns bra (...) Men jag brukar inte hindras av yttre markörer. För att de som, de inuti de e ändå viktigare... vad som försiggår i mitt huvud...

Som ytterligare exempel ger jag ordet till Hannah (FtM TV):

(Citat nr:15) ... Men ibland så tycker man att de e roligt om nån undrar liksom, "E de en tjej eller kille?" Eller åtminstone såhär, skapar lite osäkerhet va... Men jag skulle ju aldrig, angående de offentliga rummet, jag skulle aldrig göra de på arbetet. De där e ju också sådär... att hur lite kvinna kan jag va? Eller hur mycke åt

Hanneshället kan jag va klädd å ändå inte ha gått över gränsen?... Deras gräns liksom, den här snävare gränsen... För jag har märkt de, när jag klippte mej ganska kort i höstas när jag var på jobb då, så "Jaha!", ungefär ... Mindre kvinnligt, alltså de ser jag liksom i attityden "Jasså du har klippt dej... Våldigt kort!" ... Jag känner, ja där va lite för mycke, de va lite över gränsen, okej... Så jag blev både glad, och såhär "Jaha nu passerar inte jag som kvinna längre riktigt, nu e jag på gränsen mot ickekvinnor, mot man eller androgyn eller nåt typ". De e inte riktigt accepterat, de e så pass att folk reagerar... Kan fan, liksom "Skit i de jag e, Jag e människa" liksom jag e, okej "Jag är Hannah ta mej som jag är" tänker jag. Jag märkte att en tjej reagerade på att de va lite för kort. Å jag tänkte i hennes reaktion då du vet, "Lite för lite kvinnligt, alltså ännu kortare än förr"... liksom... dom tyckte jag hade kort hår innan å de hade jag ju egentligen...

Både citatet från Jimmy och Hannah är tydliga exempel på hur informanterna i sin vardag på olika vis parodierar gängse normer och föreställningar om hur könsidentitet bör imiteras/spelas. Genom att tänja på gränserna i olika sammanhang och miljöer formulerar de således en alternativ imitation utanför de påstått naturliga och korrekta mallarna för identiteter kopplat till man/manligt och kvinna/kvinnligt. Genom att lyfta in begreppet tolkningsrepertoar vill jag dessutom påstå att Jimmy och Hannah väljer ut delar från det kulturella kapital som dominerande förståelser av manligt och kvinnligt ger, för att på detta sätt formulera en ny tolkningsrepertoar och visa på att mänskligt vara utanför den dominerande diskursen om manligt och kvinnligt är möjlig.

Exemplet med Hannah kan vidare ses utifrån tanken om det offentliga rummet som en form av offentlig och öppen scen, på vilken det sker komplexa möten och krockar mellan människor utifrån framförallt en föreställning om vad som är och inte är autentiskt. Händelsen på Hannahs jobb är ett tydligt exempel på hur människor i vardagen ständigt bedöms och bedömer varandra utifrån föreställningar om vad som kan ses som en autentisk man/manlighet och/eller kvinna/kvinnlighet. Intressant är vidare att det inte alltid är självklart vart gränsen för vad som ses som autentiskt respektive ickeautentiskt går. Utifrån citatet vill jag påstå att det går att spåra både en glädje samt en besvikelse över att Hannah via sin nya frisyr går över gränsen för hur kort hår en kvinna egentligen får ha. Hannahs tankar om arbetskamraternas reaktioner ger vidare signaler på att hon utifrån detta gränsöverskridande ges den sociala positionen som misslyckad kvinna, eller som hon själv väljer att säga det, på gränsen till ickekvinnor.

Utifrån ovanstående diskussion står det klart att transpersoner på olika vis kan ses som medskapare av en alternativ förståelseram för kategorierna manligt och kvinnligt. I diskussionen har endast två av informanterna fått komma till tals, dock vill jag påstå att liknande scenarion är aktuella i alla av informanternas berättelser. Genomgående i utsagorna är att de som individer på olika vis parodierar gängse normer och föreställningar om hur könsidentitet bör imiteras/spelas. Detta sker dock på olika vis och med olika medvetna eller omedvetna intentioner; Zandrah och

Alexander som båda är transexuella parodierar exempelvis inte lika medvetet som ovanstående citat från Jimmy och till viss del Hannah. För Hannah och Jimmy är det viktigt att tänja på gränserna för vad som anses socialt accepterat, detta till skillnad från Zandrah och Alexander som i högre grad följer de socialt accepterade mallarna för gestaltandet av könsidentitet men trots detta parodierar dessa mallar i kraft av sina biologiska kroppar.

I intergendersammanhang vill jag med stöd från det insamlade materialet påstå att den parodierande dimensionen blir påfallande. Som intergender ställer man sig utanför kategorierna man/manligt och kvinna/kvinnligt och utgör således en ickedikotomi utan ambition att för den skull skapa en ny ordning. I och med detta synliggörs den påstådda naturliga ytan i de etablerade kategorierna manligt och kvinnligt som just påstådd. Ovanstående diskussion kan vidare ses som ett slående exempel på att kön inte på något sätt kan ses som en statistiskt förankrad kärna som vi människor kan luta oss tillbaka på, fram träder istället bilden av kön som ett verb, med andra ord ett "görande" vilket avser en pågående process ständigt närvarande i alla människors liv

Svaret på den övergripande frågan i detta avsnitt är således ja, i och med att samtliga informanter bryter mot dominerande förståelser av kategorierna man/manligt och kvinna/kvinnligt. Detta kan dock inte ses som den enda sanningen. Det insamlade materialet ger visserligen tydliga signaler på HBT- och RFSL-världen som ett alternativt rum i opposition mot rådande hegemoniska sätt att förstå dessa kategorier, dock är det även tydligt att det existerar vissa normer och riktlinjer för hur dessa normer bör brytas. Med stöd i det insamlade materialet vill jag således hävda att det exempelvis även finns ickenormativa transvestiter, transgenderister och transexuella som på grund av sin ickenormativitet kan stöta på problem även i en "värld" som ofta uttalas som en fristad för just ickenormativa identiteter.

Som exemplifiering av detta påstående för jag in Joakim (FtM TG) i resonemanget:

(Citat nr:16) ...De lilla som jag retat mej på i transkretsarna nära gånger(...) De har varit nära stycken (...) som också verkar ha den tanken om att man ska bete sej enligt dom könsroller som finns i samhället. Då förstås omvänt...Om man vill va man, varför ska man då vilja va en stereotypisk man? Måste man då bete sej som stereotypisk man? Eller tvärtom om man vill va kvinna, måste man bete sej som en stereotypisk kvinna? Och jag har en kompis som är FtM TS å han , han använder smink, han målar ofta sina naglar, han använder färggranna kläder, alla herrkläder och en hel del smycken. Och han har de problemet att som folk vill alltid påtvinga nånting på honom å ifrågasätta de att han e transexuell. Men han säger att "Jag är transexuell men jag klär mej som jag skulle klä mej om jag va en man" (...) Förstår du att de e transpersoner som säger till honom att "Du som vill va man ska du inte va manligare". Å ja har också hört de från, jag vet inte om de va skämt eller halvskämt eller helalvarligt, att "Ska du inte va manligare du som vill va man"...å jag fattar inte de! E inte poängen att va sej själv å inte uppfylla dom där stereotyperna (...) Man tror sej ha hittat liksom perfekta paradiset borta från alla könsrollsfördomarna, så kommer alla dom här könsrollspoliserna omvänt då liksom "Var e slipsen? Varför tar du dej inte i skrevet? typ, Varför e du inte högljud? Varför målar du naglarna?". Jag

tycker de e skit. Jag tycker faktiskt att transpersoner ska granska sina egna attityder gentemot könsroller också, å lära sej å va mer toleranta mot dom som vill bejaka båda sidorna till å me samtidigt, å inte bara som separerade enheter...

Citatet med Joakim visar på den komplexitet som är genomgående i materialet, å ena sidan är det väldigt viktigt för informanterna att ta avstånd från dominerande förståelser av kategorierna man/manligt och kvinna/kvinnligt, likaväl som det å andra sidan uppstår problem och meningsskiljaktigheter om exempelvis en person väljer att bejaka en feminin sida vid sidan av en identitet som transexuell man. Tidigare i kapitlet gav även Jimmy uttryck för samma problematik i relation till sitt eget blandande av könsmarkörer. Att blanda och på så vis framställa en visuell yta av både och/varken eller leder till konsekvensen att Jimmy i vissa sammanhang ifrågasätts som transvestit.

Slutligen låter jag Lydia (MtF TV/TG) berätta:

(Citat nr:17) ...De har diskuterats lite grann om de där, om transvestiter som har mer alldaglig stil...som kanske har setts eller åtminstone sett sej lite grann såhär amen ”- Här kommer jag, jag har bara en grå kjol å en vit blus på mej å fotriktiga skor. Å här kommer de andra, som e jättesminkade upp över öronen med stora lockiga peruker å såhär, å jag känner men jag e sån här i varje fall...”...Å de har jag hört att dom kan ha känt att dom inte va riktiga transvestiter, eller inte kände sej hemma då bland dom som mer tar ut, ja för fullt då me alla kvinnliga attribut...

Diskussionen ovan vittnar om att det påstått alternativa rum som HBT- och RFSL-världen trots allt utgör vidare är en del av en verklighet där dominerande förståelser av manligt och kvinnligt på olika vis konstituerar verkligheten. Likaväl som det finns tämligen fasta och stabila imitationer för hur könsidentitet bör spelas i det utanförstående svenska majoritetssamhället är det samtidigt påtagligt att det även i HBT- och RFSL-världen existerar relativt väletablerade imitationer för hur ickenormativa könsidentiteter bör spelas. I citaten ovan ges vidare en antydning till att dessa imitationer vilar på en grund av dominerande förståelser av manligt och kvinnligt. Vilket än en gång visar på informanternas vardagsverklighet som komplex, där förståelser av manligt och kvinnligt i hög grad omformuleras, likaväl som det även här existerar vissa strukturer och riktlinjer för hur individer ”bör” vara människor.

3.2 Dolda liv...

Med stöd i det insamlade materialet står det klart att alla former av transidentiteter genererar avgörande konsekvenser för individers liv. Dessa konsekvenser är bland annat beroende av vilken form av transidentitet och vilken biologisk kropp dessa individer kan kopplas till. För att knyta an till det övergripande temat om autencitet i detta kapitel vill jag påstå att en av de avgörande faktorerna i transpersoners liv är just huruvida man bedöms utifrån samhällliga föreställningar om autencitet kopplat till kategorierna man/manligt och kvinna/kvinnligt.

Genom att se på det offentliga rummet som en form av offentlig och öppen scen, på vilken det sker komplexa möten och krockar mellan människor utifrån framförallt en föreställning om vad som är och inte är autentiskt, vill jag hävda att kroppen har en avgörande betydelse för huruvida individer överhuvudtaget blir sedda på denna scen eller inte. Jag vill vidare påstå att transpersoner med en FtM-problematik löper stor risk att aldrig eller väldigt sällan bli sedda på denna scen. Den enda synlighet dessa personer uppnår är utifrån materialet den som kvinnor, misslyckade kvinnor eller möjligen den som "butchflator". Att signalera en trovärdig maskulinitet som på något vis kan mäta sig med föreställningar om vad som ses som en autentisk man/manlighet är ett svårt projekt, där det största hindret är den egna kroppen. Den osynlighet som många av informanterna vittnar om är slående. Vilket resulterar i frustration, ilska och känslor av hopplöshet.

Som exempel lyfter jag fram Joakim (FtM TG), som har detta att säga efter att ha tittat närmare på ett av citaten⁸ från Erica Zanders bok "*TransActions*" (Zander, 2003):

(Citat nr:18) ...Å de här stämmer ju absolut den också. Eftersom de, de e tillätet att va killig tjej å då blir man en killig tjej...Å vill man inte va de så blir de problem...å jag vill ju bli sedd som en feminin man...Men de har jag knappt möjligheter till. De blir ju att jag blir en tomboy⁹, eller att de blir...eller att de blir bara en feminin kvinna tillåmed i värsta fall. Eller om man inte vill va kvinna så kanske de kvittar vilken typ av kvinna man ser ut som. Så kan jag känna också ibland att , att nästan att jag har två alternativ. Å de ena att jag byter kön, eller i alla fall tar hormoner å kör hela de rejset för att få den effekten som jag vill, å få de utseendet som jag försöker skapa. Eller så bara lägga av, lägga ner, bara börja leva som en helt, klä sej som en helt vanlig stereotypisk tjej. För att de kan väcka bra reaktioner hos folk att man ser stereotypisk ut. Å om man ändå inte kan se ut som något annat än kvinna varför ska man ändå ens försöka, så kan jag känna de...

Osynlighetsproblematiken löper vidare in i identiteter kopplat till intergender, dock med en liten annorlunda klang. Som intergender läggs inte samma vikt vid att signalera någon form av

⁸ Se bilaga nummer 2, citat nummer fem.

⁹ Engelska för pojkflicka

manlighet och/eller kvinnlighet på samma vis som identiteter kopplat till transvestism, transexualism och transgenderism. Istället ställer dessa individer sig utanför både kategorierna man/manligt och kvinna/kvinnligt. Det är således inte lika viktigt att signalera en yta med antingen maskulina eller feminina förtecken. I de intervjuer som genomförts med intergenderpersoner går det att spåra en tydlig frustration över människors ständiga betraktande av ytan som enda sanningen. De personer med en intergenderidentitet som jag mött vill jag hävda är individer som i högre grad blir ifrågasatta av en ofta mycket oförstående omgivning.

Lukas (IG) berättar:

(Citat nr:19) ...Jag e ju jätteosynlig. För de första vet ju inte folk vad intergender e. Å när man säger att, om man säger hen/henom¹⁰ så skrattar ju folk bara såhär, nämen liksom "Jaja å var kommer de ifrån", "Nämen de e ett finskt uttryck som man har använt ganska länge i Finland" (...) "Ja alltså men vadå, du e ju inte könsneutral, du e ju man". Folk bagatelliserar, bagatelliserar de och förlöjligar de, och osynliggör de jättemycke. Å även folk som man känner ganska väl som bara liksom inte, inte vill förstå de (...) De e väl mycke de som e den här, de främlingskapet för mej. Att de e inte så att jag kan säga liksom "Ja men jag ska byta kön å ja går i utredning för de", å alla bara "Jaha okej, va intressant". Utan de e snarare såhär "Jamen så kan man ju inte tycka, Så kan man ju inte tänka"... "Va e de för konstigheter du håller på med? Skärp dej nu!". De e ganska mycke som man får istället. Vilket gör att de blir riktigt jobbigt. Spedellt när de kommer från människor som man tror så mycke bättre om, människor som man tycker om och som betyder jättemycke för en.

Det ifrågasättande och till viss del förlöjligande som citatet med Lukas vittnar om kan på intet sätt ses som gällande enbart för Lukas vardagsverklighet då både Jimmy och Kim (se intervjuцитat nr:3) vittnar om liknande inställningar från omgivningen. Jimmy (IG/FtM TV) berättar exempelvis historien om denna händelse:

(Citat nr:20) ...Ja går inte och säger att jag e transvestit till vem som helst. Men nån gång, när jag har...när jag sa de till en tjej i skolan att, att amen a nä jag e intergender. Jag e liksom, jag känner mej väldigt könsneutral, å hon bara "Amen du e ju tjej...men kan du inte erkänna att du e tjej då... Asså men hallå, de ser ja ju på dej du e ju tjej. Eller, eller vadå, har du liksom, har du fel på fittan eller?...Asså jag ser ju att du e tjej" Å jag bara men shit de e ju värsta idioten!...

Vid ett applicerande av diskussionen kring främlingen vill jag påstå att problematiken i ovanstående citat med Lukas och Jimmy kan förtydligas. Som intergender ställer man sig utanför de traditionella könsrollerna man och kvinna, och utifrån ovanstående citat är det tydligt hur omgivningen blir provocerade av detta. I kraft av ambivalenta signaler till omgivningen samt

¹⁰ Hen/Henom avser ett könsneutralt pronomen taget från det finska språket, vilket ställer sig utanför de i samhället vedertagna pronomen Han/Honom & Hon/Henne.

svårigheter med att passa in i fasta och ordnade kategorier vill jag mena att intergenderpersonen framstår som en hemlös främling i genusordningen. Det förlöjligande, bagatelliserande och den oförståelse som Jimmy, Lukas och Kim konfronteras med i vardagslivet kan därför ses som praktiker vilka bottnar i människors inneboende rädsla för ambivalensen, det oförutsägbara och svärdefinierade. Genom att ansluta till den övergripande diskussionen om autencitet vill jag vidare hävda att den ambivalenta karaktären hos intergenderpersonen förstärks på grund av dessa individers ovilja att stå upp till föreställningar om autencitet relaterat till varken kvinna/kvinnlighet eller man/manlighet. En tydlig konsekvens av dominerande förståelser av kategorierna manligt och kvinnligt är följaktligen att dessa personer tilldelas den sociala positionen som misslyckade män respektive kvinnor. Likaväl som de tenderar att tilldelas den sociala positionen som vilken kvinna eller man som helst, eller i Kims fall både och, varken eller.

Ovanstående diskussioner om osynlighet är ett fenomen som även går att spåra in i vardagsverkligheten för transpersoner med en MtF-problematik. Genom att koppla till diskussionen om autencitet i relation till det offentliga rummet, är det utifrån intervjuerna med framförallt Rakel och Zandrah tydligt hur MtF:personer bryter normer på ett i allra högsta grad synligt vis. Detta synliga normbrytande är något som individer kopplat till FtM och intergender sällan kan uppnå. De transpersoner som blir sedda på den offentliga scenen är således MtF:personer. Trots detta anser jag att denna synlighet går att ifrågasätta, i och med att den är så pass kopplad till den yta som individen visar upp. Omgivningen väljer automatiskt att se på ytan som den enda sanningen, med följderna att personen bakom ytan blir osynliggjord. Denna osynlighet yttrar sig således som en form av illusorisk synlighet. I informanternas berättelser framträder normer om autencitet kopplat till kategorierna man/manligt som lättare att överträda, än normer i anslutning till kvinna/kvinnligt. Jag vill därför påstå att den illusoriska synlighet som MtF:personer uppnår kan ses som en konsekvens av denna problematik. En kvinna kan idag gå iklädd traditionella manskläder utan att för den skull betraktas som en individ med ambitionen att göra anspråk på en mansroll, eller som en överträdare av en föreställt autentisk kvinnlighet.

För att visa på hur detta kan te sig låter jag Alexander (FtM TS) avsluta detta delkapitel:

(Citat nr:21) Om man fokuserar rent på kläderna å sånt så, jag skulle kunna gå i manskläder i hela livet utan att nån ens höjer på ögonbrynen. Men klär sig Zandrah i kvinnokläder, så direkt så får hon blickarna på sej för att jag syns inte egentligen...Å därför så kan de ju gå omkring mängder av transpersoner utav min sort för vi syns inte i alla fall, därför att många kvinnor e ju klädda å andra sidan i liknande kläder i alla fall.

3.3 Identitet med konsekvenser

I studiens olika avsnitt har det framkommit att i anslutning till transidentiteter följer en rad konsekvenser, med avgörande inverkan på vardagsverkligheten. Det är dock viktigt att påpeka att konsekvenser är något som följer med alla identiteter, och på olika sätt präglar det vardagliga livet. Trans utgör endast en av många dimensioner hos informanterna; doktorand, pappa, chef, studerande, inredningsintresserad, husdjursinnehavare, litteraturintresserad, sminkfantast, bilägare, lägenhetsinnehavare, matlagingsintresserad, aktivist, make, sambo... etc. är ytterligare roller som informanterna kan kopplas till. Trans är således inte den enda komponenten som avgör vardagsverkligheten, dock är det utifrån det insamlade materialet påfallande att transsidan i hög grad har satt riktningen på informanternas liv.

En problematik och konsekvens av dominerande förståelser av manligt och kvinnligt, framförallt aktuell i intervjuerna kopplat till transexualism och transgenderism, är svårigheterna att hävda en egen tolkning av kategorierna man/manligt respektive kvinna/kvinnligt. I intervjun med Zandrah (MtF TS) är det slående hur omgivningen bedömer henne utifrån föreställningar om vad som är och inte är en autentisk kvinna/ kvinnlighet.

Zandrah berättar:

(Citat nr:22) ...De är ju en sån där fråga som jag har fått många gånger att "Jamen de gör väl ingen nytta på dej". Liksom att, "Men ska du inte, du måste väl operera bröstet å rediga silikonbröst måste du skaffa dej". Som att "Annars kan du ju inte va kvinna", liksom jaha. Då börjar man ju undra att, jaha är de verkligen, de är bröststorleken som vi kvinnor ska bedöms efter då tydligen. Å ska jag kunna bli accepterad som kvinna, då måste jag ha operera mej, alltså silikonbröst (...) De mesta av dom frågorna har jag fått från kvinnor, de är lite märkligt. För visst de har vart från män me, men de flesta av dom frågorna just när de gäller plastikoperationer å sen ja bröstimplantat de kommer ifrån kvinnor. (...) Dom som jag har umgåtts med tycker inte om den här objektsynen som ändå finns då, på att kvinnor ska va på de här viset. Dom ska va på ett visst sätt kroppsligt, dom ska va smala och smärta, å ha stora bröst, å se söta ut. Som en modell i nån tidning eller teve. Men när fler då kvinnor har den synen om kvinnor med, liksom att dom ska se ut på de viset, och att Jag måste på de viset, "Annars kan vi aldrig acceptera dej". De är ledsamt, de är tragiskt upplever jag de... (...) På nåt sätt måste en se ut som nån slags Pamela Anderson eller nånting om jag överhuvudtaget ska kunna bli accepterad då ...

Följande tankesätt går vidare att spåra in i de utredningar som transexuella individer tvingas genomgå för att överhuvudtaget få tillgång till en identitet som autentisk transexuell. Jag låter Zandrah berätta vidare:

(Citat nr:23) Ja de är väl de här då, de hära förutfattade meningerna då att...De va nån fråga om de här att "När du blir arg får du redigt utbrott då". Liksom precis som att alla män får tydligen då redigt utbrott då, men jag menar de kan hända vi kvinnor me. Jag menar även kvinnor kan bli förbaskade ibland å verkligt förbannade alltså va ... "Tycker du om att sy?", till exempel de va nån fråga liksom. Ja, ja tycker om att sy, för jag tycker de är kul faktiskt när man bara har tid alltså då. Men att va så himla, "Tycker du om att meka med bilar? Gör du de flera gånger i veckan?" eller vadå? De va nån fråga. Liksom vadå, ja visst jag har ett bilintresse, har jag haft och har. Men samtidigt, de påverkar inte att jag skulle va mindre kvinna än nån annan tycker inte jag. Sen att jag inte har bil just nu då, men det är en helt annan femma (suckar) Samtidigt så visserligen kunde de va irriterande, men sen samtidigt jag kunde inte annat än göra, lite annat än småsvära eller småle åt ett med, för de är så dumt på nåt sätt (skrattar)...

Man kan fråga sig vad som sker om de tillfrågade i socialstyrelsens utredningar inte upplever sig passa in i de traditionella könsroller som målas upp i detta citat. Omgivningens uppfattningar om att hävda en identitet som transexuell kvinna respektive man innebär således utifrån ovanstående citat det samma som att hävda en identitet överensstämmande med de normer och föreställningar om vad som är och inte är autentiska män och kvinnor. Detta ifrågasättande går vidare att spåras in i HBT- och RFSL-världen. I kapitlets första avsnitt vittnar flera berättelser om detta (se intervjuцитat nr: 13, 15 och 16). Dominerande förståelser av manligt och kvinnligt innebär följaktligen konsekvenser inom såväl det svenska majoritetssamhället som i den påstått alternativa världen kring det etablerade svenska HBT-samhället. Utifrån materialet är det påtagligt att det existerar vissa riktlinjer för i synnerhet hur könsidentitet kopplat till transgenderism och transexualism bör spelas för att betraktas som trovärdig och autentisk av omgivningen inom båda dessa "världar".

För att ytterligare visa på hur detta kan te sig låter jag Joakim (FtM TG) fortsätta:

(Citat nr:24)...Nu har ja ju den kroppen som jag har såklart. Å sen har jag ju en identitet som jag tycker e ganska så stabil ...Å jag brukar fastna nånstans att tänka, att jag e ungefär såhär noll komma fyra. Om en man, om skalan från man till kvinna går från noll till ett, att man e på den manliga sidan fast att jag e rätt så androgyn. Däremot så har jag två uttryck, minst två uttryck...Jag tycker inte att de e obehagligt å bejaka kvinnlighet, ett kvinnligt uttryck. Å de tycker jag inte, att de är obehagligt att se ut som en kvinna. De gör jag ju, och jag klär mej som en kvinna också ibland. Men jag har, jag har känt mej som en man till kvinna transvestit sedan jag va i tonåren. För jag känner mej man inombords, men ja kan se ut på både som en kvinna eller som en man (längre fram i intervjun kommer vi in på samma tema)...De får mej ju väldigt mycke å tänka på hormoner. Men de e inte bara därför, de e inte bara för osynlighetens skull utan att min kropp blir ju hela tiden kvinnligare med åren. Å då e de hela tiden längre å längre bort från min, den inre bilden jag har nånstans av mej själv. Men jag har inte bestämt mej än. Jag tror inte att jag kommer söka in till nåt utredning, inte nu i alla fall. För att utredarna har ju tanken nånstans att antingen så e man transexuell eller så e man inte de, och jag vet inte hur bra de skulle gå me en transexuell transvestit (ler)...Jag tvivlar faktiskt...

De riktlinjer som går att spåra utifrån ovanstående citat med både Zandrah och Joakim är imitationer som går i linje med Butlers diskussion om heterosexuella identiteter. Individer med identiteter kopplat till transgenderism och transexualism faller utifrån det insamlade materialet oftare offer för omgivningens bedömning av vad som anses vara autentiska och ickeautentiska män och kvinnor. Vilket jag vill mena handlar om omgivningens föreställningar om att dessa individers hävdande av en identitet som man respektive kvinna, skulle vara det samma som hävdandet av en identitet likställt med det föreställda ursprunget till imitationen av man/manligt respektive kvinna/kvinnligt. Jag vill vidare påstå att Joakims identitet som transexuell man till kvinna transvestit är ett tydligt exempel på det som jag i detta kapitelns första del benämner som ickenormativa transidentiteter.

Med stöd från det insamlade materialet och tidigare diskussioner i denna studie (se sida 31) är det tydligt att en av de konsekvenser som dominerande förståelser av kategorierna manligt/kvinnligt medfört är att informanterna under större delen av sina liv haft en internaliserade social position som ensam främling. Denna position, vill jag påstå, har växt fram som en effekt av den dominerande och verklighetskonstituerande diskursen om manligt och kvinnligt samt rådande socialt accepterade sätt att vara människa. Informanternas berättelser vittnar alla om att identiteter som på olika vis spränger gränserna för den djupt rotade dikotomin manligt kvinnligt ofta är identiteter som bärs i ensamhet och i ett upplevt främlingskap i en värld där det endast existerar två alternativ för könsidentitet. Positionen som ensam främling kan vidare ses som en konsekvens av den sociala positionen som misslyckade eller ickeautentiska män respektive kvinnor. Detta ensamma främlingskap riskerar vidare att resultera i exempelvis känslor av hopplöshet och frustration, djupa depressioner, samtalsterapi, och antidepressiva tabletter. Alexander har ett fyrtioårigt liv som kvinna bakom sig och är en utav de informanter som ännu inte riktigt landat i identiteten. I intervjun ger han uttryck för mycket smärtsamma erfarenheter.

Alexander (FtM TS) berättar:

(Citat nr:25)...De e en mardröm å kravla sig upp liksom och upptäcka, amen "Herregud jag är transexuell". Det är nåt av de värsta man kan råka ut för. För att de tvingar ju en att ta itu med de hela problemet. Antingen går jag in i garderoben å hänger mej, för att jag orkar inte längre, för att de här plågar livet ur mej. Eller också så gör jag nånting åt de. Å de va ju de som jag sa sen hos psykologen som jag sökte upp. Att jag blir tvungen att göra nåt åt de här, för att jag har bestämt mej för att inte välja de första alternativet. De e ju också ett möjligt alternativ, att ta livet av sej så fort som möjligt för å slippa eländet, för de e ju så pass jobbigt...De kommer ändå att ta upp mycke utav ens kommande liv på ett sånt sätt så att man, man är tvungen å inruta de på ett visst sätt. Å genomgå en massa operationer, å liksom sjukvård i årtal, å alla möjliga saker liksom. Det blir jobbigt, å det blir smärtsamt. Framtiden blir minst sagt oviss på mycke sätt...Man kanske inte kan ha några sammanhängande jobb därför att man blir lagd på operationsbordet mycke å ofta. Och man kommer att va

sjuk emellanåt, riktigt dåligt så att man kan inte jobba. För att de går liksom inte å planera nånting egentligen. Man kan bara leva i etapper egentligen...Men jag valde som sagt var de här alternativet, och de är jag glad över...trots allt.

Själfallet är sanningen inte den att transidentiteter endast genererar negativt präglade konsekvenser för vardagsverkligheten. Att enbart föra fram negativt präglade berättelser vore inte att göra de medverkande informanterna rättvisa. De personer jag mött har visserligen berättat gripande och i vissa fall mycket sorgsna livshistorier, dock har det övergripande intrycket präglats av framförallt ett personligt engagemang, vidsynthet, frustration och en stark vilja till att påverka och förändra. Gemensamt för alla de medverkande informanterna är ett engagemang för ickenormativa identiteter med betoning på trans. Flertalet av de medverkande lägger ner avsevärt med tid på aktiviteter med det huvudsakliga syftet att förbättra situationen för transpersoner i det svenska samhället, varav några står i fronten för den svenska "transaktivismen". Att berätta och tala om den egna identiteten, såväl som andra identiteter med ickenormativa kopplingar, upplevs som en viktig del i en ständigt aktiv kamp för att synliggöra och ge ökad kännedom om människor som flertalet människor inte vet särskilt mycket om.

Tillsammans med detta följer en annan avgörande konsekvens som går att spåra i informanternas berättelser. Ytterligare gemensamt för flertalet av de medverkande är att de på grund av detta engagemang i hög grad lever sina liv inom det etablerade HBT-samhället och RFSL-världen. Vilket i sig inte är överraskande, i och med att denna alternativa värld är en värld där informanterna upplever att de i högre grad kan vara sig själva och där ytan inte med automatik får stå för hela sanningen. I intervjuerna målar informanterna upp bilden av denna värld som en kärleksfull och öppensinnad familj där individer framförallt ges rätten till självidentifikation. I intervjun med Kim (IG) var familjebilden av RFSL påtaglig: När jag ställde frågan om vad Kim tror skulle ha hänt om hen aldrig kommit in i "RFSL-familjen" blev svaret såhär:

*(Citat nr: 26)...*Jag hade väl vart mest förvirrad å känt mej väldigt ensam. För att jag tror alltså, då hade man ju inte träffat så himla mycke människor alltså som e likasinnade...Man hade nog inte liksom lärt sej alla dom här begreppen å lärt sej va de innebar. Jag hade nog bara gått å vart väldigt förvirrad i min lilla identitetskris för livet typ...Men tur nog så hittade jag RFSL. Å RFSL har ju brett ut sej så himla mycke nu så att de e nästan omöjligt att inte hitta de...(...) För mej så e RFSL som ett andra hem. Man har liksom alla man typ känner där nästan, och som man kan, som e likasinnade å liksom tänker likadant...som också e lika förvirrade...Ett liv utan RFSL de e inget liv alls för att de typ, de enda jag har å sitter å håller på me just nu...

4 AVSLUTNING

Syftet med studien har varit att belysa situationen för transpersoner i det svenska samhället; med fokus på hur normer om manligt och kvinnligt framstår i informanternas berättelser om deras vardagsverklighet. För att besvara syftet har följande frågeställningar används; Vilka sociala positioner skapar dominerande förståelser av kategorierna manligt/kvinnligt åt människor som på olika vis befinner sig i kategoriernas gränser? I vilken mån kan transpersoner ses som medskapare av en alternativ förståelseram för kategorierna manligt och kvinnligt? Vilka konsekvenser har dominerande förståelser av kategorierna manligt/kvinnligt i förlängningen för transpersoners vardagsverklighet? Syftet har därefter undersökts via tillämpandet av ett diskursanalytiskt perspektiv, där informanternas vardagsverklighet har analyserats utifrån å ena sidan en betoning på diskursbegreppet, samt å andra sidan en diskurspsykologisk betoning på begreppet tolkningsrepertoar.

Vid analysen har jag på olika vis fått brottas med ett mycket spretigt och stort material. De berättelser jag fått ta del av karaktäriseras av ett komplext och till viss del motsägelsefullt innehåll, och är vidare berättelser från människor med olika problematiker och som på intet sätt kan ses som en heterogen social grupp med gemensamma mål och intressen. Jag har vidare insett att jag via denna studie endast kan skrapa lite på ytan av ett mångfacetterat mindre hav av olika grupper och identiteter. Min strävan har därför inte varit att söka dölja denna komplexitet i termer av en påstådd generalitet och logiska slutsatser. Istället har jag eftersträvat en skildring av just den komplexitet och spretighet som präglar de berättelser och den blandning av människor som medverkat i studien. Genom att utgå från transpersoner som en komplex och heterogen helhet har jag sökt belysa situationen och vardagsverkligheten för människor som trots heterogeniteten har det gemensamt att de på olika vis uttrycker och upplever identiteter som på olika vis spränger gränserna för dominerande förståelser av manligt och kvinnligt.

I studien har det framkommit att den biologiska kroppen kan betraktas som en form av "diskursiv generator". Det första människor ser vid mötet med eller betraktandet av en annan individ är det biologiska skalet, vilket genererar en mängd kulturella antaganden i betraktarens öga. Kroppen utgör med andra ord en så kallad "hårdvaluta" i informanternas vardagliga interaktion med människor, och är vidare avgörande för vilka "genusförväntningar" en viss person åläggs. Genom att se på diskursen om manligt och kvinnligt som inskrivna i människors kroppar, har jag framförallt velat peka på hur den mänskliga kroppen framställer vissa sätt att vara människa som mer eller mindre omöjliga. Jag har dessutom argumenterat för hur den

biologiska fernissan och den kulturella förståelse den förknippas med, i sig skapar vissa sociala positioner. Vilket vidare innebär olika problematiker för olika grupper av transpersoner.

Synnerligen slående är hur berättelser om erfarenheter och upplevelser kopplat till FtM-problematik genomsyras av osynlighet och frustration. Jag har i texten framförallt sökt peka på hur den biologiska kroppen i hög grad stänger ute dessa individer från att kunna signalera och skapa en maskulinitet som bedöms som överrensstämmande med den samhälleliga bilden av en föreställt autentisk man/manlighet. Den kvinnlighet och det kvinnliga uttryck som informanterna avviker från är framförallt bilden av en heterosexuell kvinnlighet. Vilket visar på att informanterna ofta misslyckas med sina försök att signalera manlighet, men där manliga symboler tillsammans med en kvinnlig biologi tenderar att tolkas utifrån en av omgivningen heteronormativ blick och istället signalerar homosexualitet med betoning på "butchighet". Bristande autencitet i relation till både kvinnlighet och manlighet utifrån FtM: personer innebär således en potentiell social position som "butchflata", vilket verkar som förlängning av den osynlighetsproblematik som informanterna vittnar om. Vidare ger dominerande förståelser av manligt och kvinnligt dels den sociala positionen som misslyckade kvinnor, dels positionen som vilken kvinna som helst. Berättelserna kopplat till intergender ger även dessa starka uttryck för osynlighet. Särskilt citaten med Lukas och Jimmy vittnar om en djup frustration och ilska kopplat till det att omgivningen automatiskt handlar utifrån den biologiska kroppen, i alla lägen och i alla situationer och sammanhang. Intergender har visat sig som högst provocerande i flera av de medtagna citaten, där framförallt kroppen innebär en svärbesehrad uteslutningsmekanism och klassificeringsgrund i omgivningens dikotomt bundna "genusbedömande" blickar. Att ställa sig utanför de traditionella könsrollerna har en klart parodierande dimension, i ett samhälle och en kultur där alla människor förväntas välja mellan endast två könsidentiteter.

Utifrån uppsatsens olika delar är det tydligt att transidentiteter genererar en rad olika konsekvenser. De olika citaten i den löpande texten vittnar alla om att det är identiteter som i många miljöer, sammanhang och situationer kräver stor styrka att bära. Att artikulera identiteter som på olika vis avviker från och står i opposition mot seglivade och djupt rotade normer och förståelser av kategorierna man/manligt och kvinna/kvinnligt är inte alltid lätt. De medverkande informanterna är individer som på grund av sin upplevda ickenormativitet tillsammans med den internaliserad sociala positionen som ensam främling, har sökt sig till det etablerade HBT-samhället och RFSL-världen. Denna alternativa verklighet är en verklighet som erbjuder alternativa värden, principer, språk och sanningar, och framförallt erkänner och bejakar människors rätt till att vara annorlunda. En konsekvens är således att många av de medverkande lever större delen av sina liv inom detta så kallade alternativa rum, ett rum präglad av individers

rätt till självidentifikation, och som vidare står i opposition mot det som informanterna ofta upplever som ett dömande och fördomsfullt svenskt majoritetssamhälle. Gemensamt för de medverkande är vidare ett aktivt ställningstagande och engagemang för ickenormativa identiteter med betoning på trans. Flertalet informanter kan således betraktas som aktivister, med betoning på identitetspolitiska frågor gällande i huvudsak transpersoners tillvaro i det svenska samhället. Denna studie kan därför i huvudsak betraktas som en röst från individer som mer eller mindre har landat i sina identiteter, samt där majoriteten även har en längre period bakom sig som aktiva inom RFSL. Det diskursivt internaliserade främlingskap som skildras i uppsatsen kan till viss del ses som en del av en inre identitetsmässig resa, där främlingskapet och ensamheten hos informanterna i dagsläget i hög grad har kommit att uppvägas av ett hemmahörande och en position som accepterad inom RFSL. Studier av vardagsverkligheten gällande för transpersoner i andra stadier av sina liv och identitetsmässiga mognadsprocesser är därför något som borde uppmärksammas. Det är tänkbart att tillvaron för transpersoner utanför det etablerade HBT-samhället och organisationen RFSL i högre grad präglas av det ensamma främlingskap som alla medverkande informanter vittnar om i denna studie.

Trots det ickenormativa "omfammandet" inom HBT- och RFSL-världen som intervjuerna skildrar står det klart att det också existerar sådant som ickenormativa transpersoner. Materialet visar exempelvis på att individer som uttrycker en manlighet respektive kvinnlighet i opposition mot den samhälleliga normen om hur manlighet/kvinnlighet "bör" spelas stöter på problem av olika slag. Att vara transexuell eller transgenderist och hävda en manlighet med feminina förtecken resulterar i en konfrontering med en ofta dömande och ifrågasättande omgivning, såväl i det svenska majoritetssamhället som i HBT-samhället och RFSL. Likaväl som exempelvis Zandrah (se intervjuцитat nr:22&23) berättar om att hon upplever vissa förväntningar på att hon som TS-tjej ska vara som en spegelbild av den normativa kvinnan/kvinnligheten. Detta går att spåra såväl i omgivningens blickar som i de utredningar som transexuella individer måste genomgå för att få tillgång till en accepterad och trovärdig identitet som autentiska transexuella. Utredningarna är vidare en del i ledet för att transexuella individer överhuvudtaget ska kunna ges en möjlighet till en eventuell hormonbehandling och könskorrektio. Denna problematik resulterar således i att dessa individer riskerar att stämplas som ickeautentiska transexuella män och kvinnor, respektive transgender män och kvinnor. Exempelvis berättar Joakim (se intervjuцитat nr:16) om hur en vän med identiteten FtM TS ofta får "manliga påtryckningar" från en provocerad omgivning. Att vara FtM TS och klä sig i färgglada kläder, måla naglarna, sminka sig, ha smycken... etc. är utifrån citatet uppenbarligen något som inte accepteras som tillräckligt manligt. Vidare berättar Jimmy (se intervjuцитat nr:14) om hur det att han ofta blandar

genussignaler vid sitt TV-uttryck, och på så vis skapar en form av "genuskaos", upplevs som högst problematiskt av en påtagligt förvirrad och skrämmd omgivning. Slutsatsen av ovanstående diskussion om ickenormativa transpersoner är således att det även inom transvärlden existerar tämligen fasta imitationer för hur identiteter bör spelas för att upplevas som trovärdiga.

Med stöd i det insamlade materialet är det vidare tydligt att transpersoner kopplat till FtM, tillsammans med intergender, är människor som samhället vet särskilt lite om. Olika mediala verksamheter har visserligen på sista tiden fört fram enstaka FtM personer, men då främst kopplat till transexualism, vilket resulterar i att andra identiteter kopplat till FtM och intergender framställs som mer eller mindre omöjliga i och med att representationer av transpersoner ges sken av att sådana identiteter inte är förekommande. Utifrån dessa iakttagelser vill jag således peka på att vardagsverkligheten för individer med identiteter kopplat till FtM och intergender är särskilt viktig att synliggöra. Genom att belysa dessa människors existens och vardagsverklighet kan representationer av transpersoner vidgas, och innesluta verkligheten gällande för fler grupper än dragqueens, MtF transvestism och transexualism. Det är dock viktigt att påpeka att de grupper av transpersoner som idag har någon form av synlighet har erhållit sin synlighet via framförallt sensationsartade inslag i mediala verksamheter. Jag vill påstå att den synlighet som dessa grupper har uppnått är en synlighet som kan och bör ifrågasättas, och snarare ses som en form av illusorisk synlighet kopplat till en av omgivningen definierad fascinerande yta.

För att besvara det övergripande syftet vill jag således peka på att situationen för transpersoner i det svenska samhället kan beskrivas som i synnerhet komplex. Avsikten har på intet vis varit att ge en fullständig bild av verkligheten för den problematik informanterna befinner sig i, ej heller den verklighet för individer som befinner sig utanför de grupper som informanterna kan kopplas till. Via en dialektik mellan å ena sidan en betoning på diskurs, och å ena sidan en betoning på tolkningsrepertoar har jag sökt peka på komplexiteten i informanternas vardagsverklighet. Det är berättelser som å ena sidan ger uttryck för hur dominerande och hegemoniska förståelseramar för manligt och kvinnligt på olika sätt ordnar vardagsverkligheten; samt å andra sidan berättelser om hur människor i sin vardag aktivt agerar mot och brottas med de ordnande strukturerna i vardagen. Detta genom att på olika vis skapa sig sociala positioner utifrån det kulturella kapital som dessa förståelseramar ger. Denna agens bör inte ses som enstaka ljuspunkter i informanternas vardagsverklighet. Intervjuerna ger många exempel på människor som å ena sidan är offer för dominerande och hegemoniska sätt att definiera verkligheten, men som å andra sidan finner olika öppningar och sprickor i diskursen. På så vis kan de skapa sig en plattform i en värld där omgivningen och det övergripande samhället allt för ofta ser ytan som den enda sanningen.

5 KÄLLOR & LITTERATUR

Otryckta källor

Intervjuer: Varav alla är inspelade och förvaras hos författaren.

1. Pseudonym: Jimmy

Könsidentitet: Intergender/TV FtM

Pronomen: Han/Honom, Hon/Henne, Hen/Henom - "omväxling förnöjer"

Ålder: 19

Boendeort: Storstad

Sysselsättning: Studerande

Plats: RFSL-lokal

Tid: ca 90 min

Intervju utförd av: Författaren

Datum: 2005-04-07

2. Pseudonym: Zandrah

Könsidentitet: TS MtF

Pronomen: Hon/Henne

Ålder: 31

Boendeort: Mindre stad

Sysselsättning: Studerande

Plats: Zandrahs hem

Tid: ca 90 min

Intervju utförd av: Författaren

Datum: 2005-04-09

3. Pseudonym: Alexander

Könsidentitet: TS FtM

Pronomen: Han/Honom

Ålder: 41

Boendeort: Mindre stad

Sysselsättning: Arbetslös/Arbetsstöd

Plats: Alexanders hem

Tid: ca 90 min

Intervju utförd av: Författaren

Datum: 2005-04-09

4. Pseudonym: Lukas

Könsidentitet: Intergender/"kukmänniska"

Pronomen: Hen/Henom

Ålder: 25

Boendeort: Storstad

Sysselsättning: Studerande

Plats: öppen sal med enskaka förbipasserande människor och visst buller

Tid: ca 90 min

Intervju utförd av: Författaren

Datum: 2005-04-13

5. Pseudonym: Rakel

Könsidentitet: Man, TV MtF

Pronomen: Han/Honom, Hon/Henne

Ålder: 56

Boendeort: Storstad

Sysselsättning: Offentlig person inom nöjesbranschen & RFSL

Plats: lunchrestaurang efter stängning

Tid: ca 105 min

Intervju utförd av: Författaren

Datum: 2005-04-13

6. Pseudonym: Lydia

Könsidentitet: utgångspunkt man/blandad TV/TG

Pronomen: Han/Honom, Hon/Henne

Ålder: 41

Boendeort: Storstad

Sysselsättning: Kemist

Plats: Lydias hem

Tid: ca 120 min

Intervju utförd av: Författaren

Datum: 2005-04-19

7. Pseudonym: Joakim

Könsidentitet: TG

Pronomen: Han/Honom, Hen/Henom

Ålder: 30

Boendeort: Storstad

Sysselsättning: Doktorand

Plats: Joakims hem

Tid: ca 90min

Intervju utförd av: Författaren

Datum: 2005-04-19

8. Pseudonym: Hannah/Hannes

Könsidentitet: TV FtM

Pronomen: Han/Honom, Hon/Henne

Ålder: 49

Boendeort: Landsbygd

Sysselsättning: Arbetslös

Plats: Författarens föräldrahem

Tid: ca 120min

Intervju utförd av: Författaren

Datum: 2005-04-21

9 Pseudonym: Kim

Könsidentitet: Intergender/"Fittmänniska"

Pronomen: Hen/Henom, Hon/Henne (blandat beroende på situation och sammanhang)

Ålder: 20

Boendeort: Storstad

Sysselsättning: Arbetsökande

Plats: Telefonintervju

Tid: ca 90min

Intervjun utförd av: Författaren

Datum: 2005-04-26

Tryckta källor och litteratur

- Bertilsson Hanna, 2003. Att fetischera det "normala": Bisexualitet utifrån några unga mäns berättelser. I: Johansson Thomas & Lalander Philip (red). *Sexualitetens omvandlingar: Politisk lesbiskhet, unga kristna och machokulturer*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos
- Butler Judith, 2005. *Könet Brinner! Judith Butler: Texter i urval av Tiina Rosenberg*. Köping: Bokförlaget Natur och Kultur
- Coupland Justine & Gwyn Richard (Ed), 2003. *Discourse, the Body, and Identity*. New York: Palgrave Macmillan
- Diskrimineringskommittén, 20050308. *Transpersoner och diskriminering: Seminarium för diskrimineringskommittén onsdag 26 januari 2005*. Stockholm
- Edenheim Sara, 2001a. *Handledning i Teratologi: En dekonstruktion av bisexualitet och andra monstruösa fenomen*. I: Lambda Nordica 2001: 1-2
- Edenheim, Sara, 2003b. *Kön/Genus/Begär och andra besvärligheter: En teoretisk diskussion sprungen ur en analys av den medicinska diskursen rörande intersexualism*. I: Lambda Nordica 2003: 1-2
- Elvin- Nowak Ylva, Thomsson Heléne, 2003. *Att göra kön: Om vårt våldsamma behov av att vara kvinnor och män*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag
- Gustafsson Lotten, 2002. *Den förtrollade zonen. Lekar med tid, rum och identitet under medeltidsveckan på Gotland*. Nora: Nya Doxa
- Landén Mikael, 1999a. *Transsexualism: epidemiology, phenomenology, regret after surgery, aetiology and public attitudes*. Göteborg: Göteborgs Universitet (Diss)
- Landén Mikael, 2001b. *Bytt är bytt kommer aldrig igen: Könbytte för närvarande bästa hjälp för transexuella*. I: Läkartidningen 2001:30/31

Namaste Viviane K., 2000. *Invisible Lives: The Erasure of Transexual and Transgendered People*. Chicago and London: The University of Chicago Press

Neumann Iver B., 2003. *Mening, materialitet, makt: en introduktion till diskursanalys*. Iver B. Neumann; översättning: Peter Dükler. Lund: Studentlitteratur

Thörn Håkan 2002. *Globaliseringens dimensioner. Nationalstat, världssamhälle, demokrati och sociala rörelser*. Stockholm: Atlas bokförlag

Winther Jörgensen Marianne & Louise Phillips, 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

Zander Erica, 2003. *TransActions*. Stockholm: Periskop Förlag AB

Virtuella källor

<http://www.rfsl.se>

BILAGA NR: 1

Grundläggande persondata

- Namn, samt val av pseudonym
- Ålder
- Kortfattad presentation av könsidentitet
- Boendeort
- Sysselsättning

Samtalsintro

P Kort presentation av uppväxt och livshistoria med fokus på identitet via teman som exempelvis uppfostran, skolgång, familj, tonårsupplevelser...etc.

Hur väljer du att presentera dig för din omgivning?

⇒ Är det viktigt för dig att markera din könsidentitet? Om Ja, varför? om Nej, Varför inte? Hur, på vilka sätt och genom vilka olika redskap (som exempel kläder, kroppsspråk, smink, frisyr, smycken, skor, röstläge, attityd etc) markerar och signalerar du din könsidentitet, inför dig själv såväl som din omgivning? Reflektera kring varför just dessa redskap och vägar är viktiga och varför andra är mindre viktiga... Vilken innebörd ger du dessa identitetsmarkörer?

Ute i offentligheten

⇒ Det offentliga rummet (som exempelvis gator, torg, parker, arbete, skola, affärer, köpcentra, krogar och nattklubbar etc.) kan ses som en slags öppen scen där alla människor är medspelare och bedöms utifrån normer. En av de mest grundläggande kategorierna som används i iakttagandet av andra människor är de dominerande föreställningarna om en påstått naturlig och normal manlighet och kvinnlighet. Kan du känna igen dig i påståendet om att man som individ

alltid bedöms utifrån dessa kategorier? Vilken betydelse har dessa offentliga platser och miljöer för dig? Är det viktigt för dig att delta i det offentliga och beträda den offentliga scenen?

⇒ Vad känner du inför det vardagliga deltagandet på denna scen? Hur upplever du att omgivningen tänker/känner/ser på sig när du rör dig i offentligheten? Exempel på situationer och händelser?

Att höra hemma

⇒ De flesta människor har behov av att höra hemma någonstans. Har din transsida någon gång gett dig känslor eller upplevelser av främlingskap eller att inte höra hemma? Om ja, utveckla. Om Nej, utveckla...

⇒ Om Ja; Hur har din hemlöshet och dina upplevelser av främlingskap på olika vis inverkat på och präglat din vardagsverklighet? Exempel på konkreta situationer och sammanhang?

⇒ Känner du att du har hittat hem idag? Hur har du hittat till den punkt där du befinner dig idag? Tror du att det är lättare för människor som inte definierar sig i transtermer att hitta hem? Om Ja, utveckla. Om Nej, utveckla...

Attityder

⇒ Hur upplever du att omgivningen ställer sig till transpersoner? Personliga erfarenheter... Exempel på situationer och upplevelser? Relatera både till dig själv och andra i ditt kontaktnät. Finns det skillnader mellan hur du upplever/de omgivningens attityder mellan tiden efter och tiden före du kom ut och bestämde dig för att vara öppen med din identitet?

⇒ Har du någon gång upplevt/känt att människor blir provocerade av ditt sätt att identifiera och uttrycka dig? Konkreta exempel på situationer och händelser...

Gränser

⇒ Vart går gränsen mellan att identifiera sig och stämplas som exempelvis pojkflicka eller feminin pojke och det att identifiera sig som transperson? Hur handskas man med detta gränslandskap och vad blir det avgörande i insikten om sig själv som en transperson istället för pojkflicka eller feminin pojke?

⇒ Hur ställer du dig till en eventuell fysisk och könsnämsig övergång/korrigerings och vilken innebörd ger du i så fall detta livsavgörande moment i livet?

BILAGA NR: 2

NR: 1

”It’s really amazing how you soak up the values of society without even knowing what hit you. No one ever said I shouldn’t dress in girls clothes – for the very simple reason that they know I did? And nobody ever told me I couldn’t wear stockings, probably because this should be obvious to anyone with just a little bit of common sense. Who would get such a crazy idea anyway? Well, I did, and already at seven years of age I knew this shouldn’t be talked about or shown to anyone” (Zander, 2003. s.15).

NR: 2

“My sense of being Not Male was just as relevant and important as an eventual conviction of being Female. (...) Most transsexuals tell you only about their feeling of being – “I always knew I was really a woman” or “Already as a small child I knew I should have been a boy” - more rarely about their sense of not belonging, not being or not understanding. (...) I knew I should have been a girl, but never claimed to be one on the way I claimed not to be a boy” (Zander, 2003. s.87).

NR: 3

“Male underwear isn’t in itself enough to make me feel like a man, the way panties or stockings seem to do it for an MtF. On the other hand I would never dream of wearing panties under my male attire. It feels like female underwear is much more a symbol of womanhood, than male underwear signals manhood. (...). I’m of the impression that to most FtM TVs, the symbolic value lies with more visible items than underwear. This could be for example a beard, tie, suit or military pants” (Zander, 2003. s.115) .

NR: 4

“If a girl doesn’t want to wear dresses and braid her hair, being a tomboy really isn’t such a bad alternative – your aunts and cousins might even encourage you – but you can’t be a tomboy if you don’t accept that you are a girl, can you? In this way even transidentity is effectively taken

away from you simply by the choice of words and definitions, and you probably will have to spend quite a few years trying to find it again, trying to get it back – to be accepted as a boy, without the genderimperialistic prefix “tom-“. Three innocent letters almost running your life” (Zander, 2003. s.101).

NR: 5a

“I transition socially to be able to wear skirts and nylons, physically so that I can go back to wearing jeans again” (Zander, 2003. s.175).

NR: 5b

“If the new man/woman has sex twice a day or lives in celibacy doesn’t change this fundamental feeling of belonging, this almost physical knowledge of what you are and who you are not. In spite of the undeniable testimony of my body, emotionally I haven’t had a penis for several years, and I’m dreaming of one day being able to dress in no more than a T-shirt, panties and my faded jeans, and still be perceived as a woman” (Zander, 2003. s.175).

NR: 6

“The down-side to this is that you probably don’t pass as well as you think – but does this really matter? I think not, and in my opinion this unconditional acceptance is even more valuable than plain passing, as it implies a general openness towards transpeople in society as a whole. What matters isn’t if everyone really believes I was born a girl, but that they accept my right to be one irrespective of my genetic sex” (Zander, 2003. s.219).

NR: 7

“Usually being shorter than the average man, and having been brought up to be nice and quiet young woman, many of them just don’t know how to make themselves heard in the male world. Not unexpectedly these mutual experiences spill over to the trans-community, making many of the women loud and outspoken, totally dominating the quiet shy new men...making transmen just as invisible in the trans-world, as lesbians frequently are in the gay-community” (Zander, 2003. s.223).

NR: 8a

“...Up to the point of no return they are TS, after this they are very ordinary men or woman. I envy them the simplicity, but just can't follow this kind of reasoning. How can the experiences from twenty, thirty or even fifty years of living in the wrong body suddenly disappear, without leaving a trace? How can decades of being seen as a member of the wrong gender still leave you the emotional room to develop a “normal” personality in your gender of choice?” (Zander, 2001. s.91).

NR: 8b

“But ever being “ordinary”...? I don't think this is possible. Having lived forty-eight years as a man wanting to be a woman, I'm positive that for the rest of my life I will be a woman who was once a man” (Zander, 2003. s.92).

BILAGA NR: 3

ORDLISTA

Female-to-Male, FtM (Kvinna-till-Man): Första bokstaven anger vilket biologiskt kön en person har/hade och sista bokstaven anger riktning eller det kön man identifierar sig med.

Intergender, IG: Person som definierar sig som att befinna sig mellan eller bortom de traditionella könen eller väljer att inte identifiera sin könsidentitet alls, en könsidentitet.

Male-to-Female, MtF (Man-till-Kvinna): Första bokstaven anger vilket biologiskt kön en person har/hade och sista bokstaven anger riktning eller det kön man identifierar sig med.

Transgenderist, TG: Person som mer eller mindre konstant lever i det "motsatta könets" roll utan att förändra sin kropp på kirurgisk eller hormonell väg, eller en person som har en identitet som det "motsatta" könet men väljer att inte manifesteras denna identitet i sitt utseende eller beteende.

Transsexuell, TS: En person som upplever sig vara av "motsatt" kön jämfört med sitt biologiska kön. Är en medicinsk diagnos och kan vara ett sätt att identifiera sig.

Transvestit, TV: En person som mer eller mindre ofta, helt eller delvis klär sig i det "motsatta könets" kläder och roll för att må bra

Källa: Diskrimineringskommittén, 20050308. Transpersoner och diskriminering: Seminarium för diskrimineringskommittén onsdag 26 januari 2005. Stockholm